

Universiteit
Leiden
The Netherlands

Is burgerparticipatie een vertrouwensissue? Een onderzoek naar het effect van de mate van vertrouwen in de overheid op de deelname aan verschillende vormen van burgerparticipatie in de OESO-landen.

Alibux, Rishaad

Citation

Alibux, R. (2024). *Is burgerparticipatie een vertrouwensissue?: Een onderzoek naar het effect van de mate van vertrouwen in de overheid op de deelname aan verschillende vormen van burgerparticipatie in de OESO-landen.*

Version: Not Applicable (or Unknown)

License: [License to inclusion and publication of a Bachelor or Master Thesis, 2023](#)

Downloaded from: <https://hdl.handle.net/1887/3728142>

Note: To cite this publication please use the final published version (if applicable).

Universiteit
Leiden
Instituut Bestuurskunde

IS BURGERPARTICIPATIE EEN VERTROUWENSISSUE?

Een onderzoek naar het effect van de mate van vertrouwen in de overheid op de deelname aan verschillende vormen van burgerparticipatie in de OESO-landen.

Masterscriptie

Student: Rishaad Alibux – 1520733

Studie: Management van de Publieke Sector:
Bestuur & Advisering

Scriptiebegeleider: Dr. C.J.A. van Eijk

Tweede lezer: Prof. dr. A. Timmermans

Datum: 16 februari 2024

Voorwoord

Voor u ligt het sluitstuk van de bestuurskundige opleiding Management van de Publieke Sector: mijn masterscriptie. Het idee voor dit onderzoek ontstond naar aanleiding van het meerdere malen blokkeren van de snelweg A12 door Extinction Rebellion. Hoewel de blokkades als illegaal werden bestempeld, hebben deze protesten enigszins effect gehad en kunnen deze protesten worden gezien als een vorm van burgerparticipatie. Omdat ik wist dat het vertrouwen in de overheid in Nederland gemiddeld genomen is gedaald, leek het mij interessant om te onderzoeken of de mate van het vertrouwen in de overheid enig effect heeft op het al dan niet deelnemen aan verschillende vormen van burgerparticipatie. Ik wilde dit onderzoek echter breder maken door ook andere landen te betrekken. Na wat zoekwerk kwam ik erachter dat het vertrouwen in de overheid in de OESO-landen gemiddeld genomen ook is afgenomen. Zodoende kreeg dit onderzoek de vorm die het nu heeft. De weg naar het eindproduct bevatte hier en daar wat hobbels, maar al met al ben ik blij met het resultaat.

Graag wil ik nog twee mensen in het bijzonder bedanken. Allereerst mijn begeleider, Dr. Carola van Eijk, van wie ik van begin tot eind een geweldige begeleiding heb gekregen. Zij stond altijd klaar als ik vragen had en daagde mij uit om kritischer te kijken naar bepaalde aspecten in het onderzoek. Ik weet dat zo een topbegeleiding niet vanzelfsprekend is en daarom verdient zij op zijn minst een benoeming. Daarnaast wil ik mijn vriendin bedanken. Zij heeft mij gedurende het hele proces onvoorwaardelijk gesteund door onder andere keer op keer de huishoudelijke taken op zich te nemen, zodat ik meer tijd had om aan dit onderzoek te werken. Bedankt voor de steun en het geduld.

Ik wens u veel leesplezier.

Rishaad Alibux

Den Haag, 16 februari 2024

Inhoudsopgave

Voorwoord.....	1
Samenvatting.....	4
1. Inleiding.....	6
1.1. Aanleiding.....	6
1.2. Maatschappelijke relevantie.....	7
1.3. Wetenschappelijke relevantie.....	8
2. Theoretisch kader.....	9
2.1. Vertrouwen.....	9
2.1.1. Sociaal vertrouwen.....	9
2.1.2. Vertrouwen in de overheid.....	10
2.2. Burgerparticipatie.....	11
2.2.1. Het belang van burgerparticipatie.....	12
2.2.2. Definitie van burgerparticipatie.....	12
2.2.3. Verschillende vormen van burgerparticipatie.....	13
2.3. Het vertrouwen in de overheid en burgerparticipatie.....	16
3. Methodologie.....	19
3.1. Data.....	19
3.2. Onafhankelijke variabele.....	20
3.3. Afhankelijke variabelen.....	21
3.4. Controlevariabelen.....	23
3.4. Regressies.....	23
4. Resultaten.....	23
4.1. Beschrijvende statistieken.....	24
4.2. Analyse.....	27
4.3. Waarschijnlijkheid deelname aan de participatievormen per land, ten opzichte van Nederland (bonus).....	35

5. Conclusie & beperkingen van het onderzoek.....39

 5.1. Conclusie.....39

 5.2. Beperkingen van het onderzoek.....41

Literatuur.....44

Samenvatting

Het vertrouwen in de nationale overheid is in de OESO-landen gemiddeld genomen verslechterd ten opzichte van de jaren ervoor. Een van de redenen is dat de overheden niet genoeg gebruik maken van de feedback van burgers. Het valt dus te beredeneren wanneer burgers een grotere rol krijgen bij de beleidsvorming, dus als er sprake is van meer burgerparticipatie, het vertrouwen in de overheid verbeterd wordt. Veel studies zien een positief effect van de mate van burgerparticipatie op het vertrouwen in de overheid.

Het is maar de vraag of er sprake is van een causaal verband. Het vertrouwen in de overheid kan namelijk ook effect hebben op burgerparticipatie. Over het effect van de mate van het vertrouwen in de overheid op verschillende participatievormen bestaat er nog onduidelijkheid. Omdat er in de OESO-landen gemiddeld genomen weinig vertrouwen is in de nationale overheden en er nog onduidelijkheid bestaat over de richting van het effect van het vertrouwen in de overheid op verschillende participatievormen, onderzoekt deze studie op grote schaal het effect van het vertrouwen in de overheid op verschillende vormen van burgerparticipatie. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: Wat is het effect van de mate van vertrouwen in de overheid op de deelname aan verschillende vormen van burgerparticipatie in de onderzochte OESO-landen? In dit onderzoek wordt er gekeken naar het effect op drie participatievormen: stemmen tijdens verkiezingen, meedoen aan demonstraties en het ondertekenen van petitie's.

Maatschappelijk gezien is dit onderzoek relevant voor nationale overheden. Hoewel de resultaten van het onderzoek geen garantie bieden, kunnen nationale overheden een beeld krijgen van de eventuele voordelen met betrekking tot de participatievormen als burgers meer vertrouwen hebben in de overheid. Daarnaast is dit onderzoek wetenschappelijk relevant. Dit onderzoek bouwt voort op resultaten van andere onderzoeken en er bestaat nog geen onderzoek dat zich richt op de drie genoemde participatievormen in de OESO-landen.

Uit de bestaande literatuur over dit onderwerp blijkt dat het effect van het vertrouwen in de overheid op verschillende participatievormen niet eenduidig is. Dit onderzoek bouwt voort op de theoretische inzichten omtrent dit onderwerp en vooral op het onderzoek van Lee en Schachter (2019), met als gevolg de formulering van de volgende vier hypothesen voor het eigen onderzoek:

- *H1: Vertrouwen in de overheid heeft een positief effect op het stemmen tijdens nationale verkiezingen in de onderzochte OESO-landen*
- *H2: Vertrouwen in de overheid heeft een positief effect op het stemmen tijdens lokale verkiezingen in de onderzochte OESO-landen*
- *H3: Vertrouwen in de overheid heeft een negatief effect op het meedoen aan demonstraties in de onderzochte OESO-landen*
- *H4: Vertrouwen in de overheid heeft een positief effect op het ondertekenen van petitie's in de onderzochte OESO-landen*

Om de hypothesen te kunnen toetsen, wordt gebruik gemaakt van de gezamenlijke dataset van de EVS en de WVS (2017-2022) en worden 43.638 respondenten meegenomen in dit onderzoek. De mate van

het vertrouwen in de overheid wordt bepaald door de scores van het vertrouwen in het parlement, de regering, de ambtenarij en de politieke partijen op te tellen en te delen door vier. Om het effect van het vertrouwen in de overheid op het stemmen tijdens nationale en lokale verkiezingen toetsen, zijn ordinale logistische regressies uitgevoerd, omdat de variabele 'stemmen' (nationaal en lokaal) als ordinaal wordt geïnterpreteerd. Voor het meedoen aan demonstraties en het ondertekenen van petitieën zijn dummy-variabelen aangemaakt. Respondenten die hebben meegedaan aan demonstraties en het ondertekenen van petitieën, zijn gecodeerd als 1 en de overige respondenten als 0. Voor het toetsen van hypothesen drie en vier zijn binaire logistische regressies uitgevoerd, want deze afhankelijke variabelen zijn dichotoom.

Uit de resultaten blijkt dat er een sterk positief effect is van het vertrouwen in de overheid op het stemmen tijdens nationale en lokale verkiezingen, maar dat er nauwelijks sprake is van enig effect op het meedoen aan demonstraties en het ondertekenen van petitieën. Hypothesen een en twee kunnen dus worden aangenomen, maar hypothesen drie en vier niet.

De resultaten met betrekking tot het stemmen komen overeen met de theoretische inzichten over conventionele participatievormen en resultaten van veel onderzoekers. Aangezien dit onderzoek grootschalig is door het hoge aantal respondenten, waarbij tweeëndertig landen verspreid over de wereld zijn betrokken, en het resultaat overeenkomt met de theorie over conventionele participatievormen en de resultaten van de meeste onderzoekers, kan met enige voorzichtigheid gesteld worden dat het aannemelijk is dat een hogere mate van vertrouwen in de overheid over het algemeen zorgt voor meer deelname aan het stemmen tijdens verkiezingen. Sommige onderzoekers constateren een negatief effect en daarom is de stelling niet honderd procent waterdicht.

De resultaten met betrekking tot het meedoen aan demonstraties en het ondertekenen van petitieën komen echter, net als de resultaten van Lee en Schachter (2019), niet overeen met de theoretische inzichten over niet-conventionele participatievormen en de resultaten van andere onderzoekers. Op zo een grote schaal lijkt er, in ieder geval onder deze respondenten, helemaal geen samenhang te zijn tussen het vertrouwen in de overheid en het meedoen aan demonstraties en het ondertekenen van petitieën en kan dit onderzoek de theorie over niet-conventionele participatievormen en de resultaten van meerdere onderzoekers niet bevestigen.

1. Inleiding

1.1. Aanleiding

Het vertrouwen in de Nederlandse overheid is op dit moment op een laag niveau (SCP, 2023; CBS, 2023). Vergeleken met de jaren ervoor hebben mensen minder vertrouwen in ambtenaren, politici, de gemeenteraad en de Tweede kamer (CBS, 2023). Ook na de val van kabinet Rutte-IV blijft het vertrouwen in de overheid laag (SCP, 2023). Burgers willen een daadkrachtiger optreden van de overheid, maar tegelijkertijd ook dat er beter wordt geluisterd naar de wensen van de burgers.

Niet alleen in Nederland, maar ook wereldwijd daalt het vertrouwen in de overheid. Uit het meest recente onderzoek van de Organisatie voor Economische samenwerking en Ontwikkeling (OESO, in het Engels OECD) komt naar voren dat het gemiddelde vertrouwen in de overheden van de OESO-landen is afgenomen (OECD, 2022). Het vertrouwen is maar een klein beetje hoger dan het vertrouwen tijdens de nasleep van de economische crisis in 2008. Uit historische data blijkt dat het lang duurt om het vertrouwen weer op te bouwen. Zo duurde het ongeveer een decennium om het vertrouwen in de overheid na de economische crisis van 2008 weer te herstellen (OECD, 2022). Voor dit dalende vertrouwen bestaan er meerdere oorzaken. Zo doen burgers bijvoorbeeld hun beklag over het niet adequaat aanpakken van grote problemen door hun overheid. Daarnaast vinden veel burgers in de OESO-landen dat hun overheid tekort schiet in het meenemen van publieke feedback in de beleidsvorming. Zo vindt minder dan 40% dat hun overheid responsief genoeg is op publieke feedback. Net als in Nederland, willen respondenten uit de OESO-landen dat de overheid zich responsiever opstelt tegenover de burger en burgers vaker betreft bij beleidsvorming (OECD, 2022). Met andere woorden, *burgerparticipatie* moet een belangrijkere rol krijgen bij het maken van beleid om een inclusievere samenleving te creëren. Zo een samenleving moet bepaalde instituties, structuren en processen hebben die alle groepen mensen in staat stelt om kunnen participeren (World Bank Group, 2014).

Door een laag niveau van vertrouwen en het belang voor meer burgerparticipatie vanuit de samenleving valt te beredeneren dat het vertrouwen in de overheid wordt versterkt wanneer burgers vaker worden betrokken bij beleidsvorming en dat er dus een positief effect bestaat van de mate van burgerparticipatie op het vertrouwen in de overheid. Er is al veel onderzoek gedaan hiernaar, waarbij er inderdaad veelal sprake is van een positief effect (Wu et al., 2017; Kweit & Kweit, 2007; Yang & Holzer, 2006; Ma & Christensen, 2019; Moynihan, 2003; Wang & Wan Wart, 2007; Jingwei & Ma, 2021; Mizrahi et al., 2009; Sangnier & Zylberberg, 2017). Deze onderzoekers kijken voornamelijk naar coproductie als vorm van burgerparticipatie, waarbij burgers als het ware bij de 'tekentafel' worden betrokken. Sangnier en Zylberberg (2017) kijken naar het effect van het meedoen met demonstraties op het vertrouwen in de overheid, waarbij zij een negatief effect vaststellen. Het is met zulke studies echter moeilijk te zeggen of het daadwerkelijk om een causaal verband gaat, om twee redenen. Ten eerste wil een correlatie over het algemeen niet zeggen dat het effect ook causaal is. Er kunnen namelijk andere factoren meespelen die het effect beïnvloeden. Ten tweede kan er, als het gaat om burgerparticipatie en vertrouwen in de overheid, ook sprake zijn van een omgekeerde causaliteit: de mate van het vertrouwen in de overheid kan ook een effect op burgerparticipatie hebben (Kumagai & Lorio, 2020). Andere onderzoekers hebben

deze richting bestudeerd en kijken niet naar coproductie, maar naar andere vormen van burgerparticipatie (Mair & Van Biezen, 2001; Hamilton & Svenson, 2014; Neblo et al., 2010; Lee & Schachter, 2019; Dalton, 2004; Hooghe & Marien, 2013; Webb, 2013; Goldfinch et al., 2009; Pharr et al., 2000). Burgerparticipatie is namelijk een multidimensionaal concept; er bestaan inmiddels verschillende vormen van burgerparticipatie (Van Deth, 2001; Van Deth, 2014; Sabucedo & Arce, 1991; Theocharis & Van Deth, 2018; Ohme et al., 2018). Over het effect van het vertrouwen in de overheid op verschillende participatievormen stelt Dalton (2004, p. 177) dat: '.... different levels of political support affect the forms of political action differentially'. Het blijkt echter dat er in de literatuur nog onduidelijkheid is over het effect van de mate van vertrouwen in de overheid op verschillende participatievormen (Hamilton & Svenson, 2014; Goldfinch et al., 2009; Dalton, 2004; Hooghe & Marien, 2013; Lee & Schachter, 2019).

De OESO-landen hebben onder andere met elkaar gemeen dat zij de democratie en mensenrechten hoog hebben staan (OECD, z.d.-a). Deze waarden zijn van belang om burgerparticipatie überhaupt mogelijk te maken. Juist omdat het vertrouwen in de overheid van de OESO-landen nu op een laag punt zit (OECD, 2022), is het interessant om te onderzoeken hoe de deelname aan verschillende vormen van burgerparticipatie wordt beïnvloed in deze landen wanneer het vertrouwen in de overheid daalt of stijgt. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt dan ook: Wat is het effect van de mate van vertrouwen in de overheid op de deelname aan verschillende vormen van burgerparticipatie in de onderzochte OESO-landen?

Lee en Schachter (2019) onderzochten het effect van het vertrouwen in de overheid op drie participatievormen: stemmen tijdens verkiezingen, meedoen aan demonstraties en het ondertekenen van petitie's. Hun onderzoek fungeert als basis van het eigen onderzoek en daarom worden in dit onderzoek dezelfde participatievormen bestudeerd.

1.2. Maatschappelijke relevantie

Maatschappelijk gezien is dit onderzoek relevant voor de nationale overheden. Overheden en vooral politieke partijen roepen de burgers vlak voor de verkiezingen op om hun stem uit te brengen. Meer stemmen zorgen voor een hoger democratisch gehalte van de verkiezingen. Daarnaast willen politieke partijen zo veel mogelijk stemmen krijgen. Toch luistert lang niet iedere burger naar die oproep. Naast andere factoren is het mogelijk dat de mate van vertrouwen in de overheid invloed heeft op het al dan niet gaan stemmen tijdens verkiezingen. Blijkt uit dit onderzoek dat het vertrouwen in de overheid een sterk positief effect heeft op het stemmen, dan is er een aannemelijke kans dat meer mensen zullen stemmen tijdens verkiezingen wanneer de overheden het vertrouwen van de burgers verbeteren. Ook is het voor te stellen dat overheden liever zo min mogelijk demonstraties willen. Demonstraties geven namelijk aandacht aan een onderwerp waar overheden niet mee bezig zijn of anders over denken. Bovendien kunnen demonstraties ook verstorend zijn voor de openbare orde, zoals de blokkade van de A12 in Den Haag door Extinction Rebellion. Als uit dit onderzoek blijkt dat het effect van het vertrouwen in de overheid op het meedoen aan demonstraties negatief is, betekent dat dat meer vertrouwen in de overheid zorgt voor minder demonstraties. Op het verstoren van de openbare orde na, geldt hetzelfde min of meer voor het ondertekenen van petitie's. Hoewel de resultaten van dit onderzoek geen garantie bieden en het sowieso gunstiger is voor de legitimiteit van het overheidsoptreden als burgers meer

vertrouwen hebben, kunnen deze resultaten de nationale overheden dus een idee geven over het effect van de mate van vertrouwen in de overheid op de verschillende participatievormen. Wellicht geven de resultaten van dit onderzoek extra motivatie aan de overheden om (nog) meer te doen om het vertrouwen van de burgers te vergroten.

1.3. Wetenschappelijke relevantie

Ook wetenschappelijk gezien heeft dit onderzoek waarde. Zoals aangegeven, zijn er al meerdere studies geweest die het effect van vertrouwen in de overheid op burgerparticipatie onderzochten. Deze onderzoeken zijn echter gericht op één of enkele landen of zijn casestudies (Dalton, 2004; Hamilton & Svensson, 2014; Lee & Schachter, 2019; Neblo et al., 2010; Webb, 2013; Goldfinch et al., 2009; Pharr et al., 2000), op uitsluitend Europese landen (Mair & Van Biezen, 2001; Hooghe & Marien, 2013) of zijn inmiddels gedateerd (Pharr et al., 2000; Mair & Van Biezen, 2001; Hooghe & Marien, 2013). Bovendien is er nog geen onderzoek dat het effect van het vertrouwen in de overheid op alle drie genoemde participatievormen onderzoekt als gemiddelde in de OESO-landen. Het eigen onderzoek maakt gebruik van de meest recente data van de gezamenlijke dataset van de World Values Survey (WVS) en de European Values Study (EVS) en neemt tweeëndertig OESO-landen mee in het onderzoek. Dit onderzoek is dus een verrijking voor de wetenschappelijke literatuur over vertrouwen in de overheid en het effect op verschillende vormen van burgerparticipatie.

Dit onderzoek is als volgt opgebouwd. Eerst volgt een literatuuroverzicht, waarbij bestaande literatuur over vertrouwen, burgerparticipatie én over het verband tussen deze twee variabelen wordt onderzocht. Vervolgens wordt de onderzoeksmethode besproken waar wordt ingegaan op het soort onderzoek, de operationalisering van de variabelen en de gebruikte dataset. Dan worden de resultaten van het onderzoek besproken en geanalyseerd, waarna er een conclusie volgt waar ook wordt ingegaan op de beperkingen van dit onderzoek.

2. Theoretisch kader

Dit hoofdstuk bestaat uit drie delen. Als eerst zal worden ingezoomd op het concept vertrouwen en dan vooral op het vertrouwen in de overheid. Vervolgens verschuift de aandacht op burgerparticipatie, waarbij wordt gekeken naar het belang, de definities en de verschillende vormen van burgerparticipatie. Tot slot wordt de literatuur geanalyseerd die betrekking heeft op het effect van vertrouwen in de overheid op burgerparticipatie, om vervolgens de onderzoekshypothesen te formuleren en het conceptueel model vorm te geven.

2.1. Vertrouwen

Vertrouwen kan worden gezien als het hebben van een positief beeld van acties van individuele personen of organisaties. Vertrouwen geeft ons (gevoelsmatige) zekerheid dat anderen dingen zullen doen die wij verwachten (OECD, 2017). Het kan gebaseerd zijn op zowel ervaringen als percepties (OECD, 2017) en wordt ook wel gezien als de fundering voor al het menselijk contact en institutionele interacties (Blind, 2007). Bauer en Freitag (2017) zien vertrouwen als iemand (A) die een ander (B) vertrouwt om iets te doen (X) in een bepaalde context (Y) op een bepaald moment (t, tijd). Deze definities van vertrouwen zijn algemeen van aard. In de literatuur wordt er vaak onderscheid gemaakt tussen 'sociaal vertrouwen' en 'vertrouwen in de overheid' (Kumagai & Lorio, 2020; Zmerli & Newton, 2017; Uslaner, 2017; Bauer & Freitag, 2017; Almond & Verba, 1963; Tao et al., 2013). Hoewel deze vormen van vertrouwen conceptueel anders zijn en het daardoor lijkt alsof zij niks met elkaar te maken hebben, is dat toch niet helemaal het geval. Hierom zal eerst kort het concept 'sociaal vertrouwen' en de connectie met het vertrouwen in de overheid worden besproken, om vervolgens uitgebreider in te gaan op het concept 'vertrouwen in de overheid'.

2.1.1. Sociaal vertrouwen

Sociaal vertrouwen kenmerkt zich doordat het betrekking heeft op vertrouwen in andere burgers (Kumagai & Lorio, 2020) en niet is gericht op specifieke mensen of instanties voor specifieke doeleinden (Uslaner, 2017; Kumagai & Lorio, 2020). Blind (2007, p. 5) stelt dat sociaal vertrouwen verwijst naar het onderlinge vertrouwen van burgers als leden van een 'social community'. Sociaal vertrouwen is dus gebaseerd op sociale relaties (Uslaner, 2017) en Almond en Verba (1963, P. 262) zien deze sociale relaties als 'the individuals nonpolitical relations with his fellow man'. Vertrouwen in de overheid is juist een meer specifieke vorm van vertrouwen, gericht op specifieke instituties en actoren, vaak voor een specifiek doel en in een bepaalde situatie (Uslaner, 2017; Kumagai & Lorio, 2020). Sociaal vertrouwen en vertrouwen in de overheid zijn dus anders. Hoewel het daarom voor de hand ligt om te denken dat deze twee soorten vertrouwen weinig met elkaar te maken hebben, zoals Uslaner (2017) concludeert, beargumenteren Zmerli en Newton (2017, p. 121) dat sociaal vertrouwen en overheidsvertrouwen wel degelijk een relatie hebben: '.....while general social trust is not a necessary condition for political trust, it may be something that helps'. Almond en verba (1963) stellen ook dat sociaal vertrouwen invloed heeft

op vertrouwen in de overheid. Zmerli en Newton (2017) zien een nóg sterkere verband als het effect van vertrouwen in de overheid op sociaal vertrouwen wordt gemeten. Tao et al. (2013) onderzoeken laatstgenoemde richting in China en concluderen ook dat er een positief effect is. Braithwaite (1998) merkt ook op dat sociaal vertrouwen (interpersonal trust) conceptueel anders is vergeleken met vertrouwen in de overheid, maar dat er toch een onderlinge samenhang is tussen deze twee concepten: ze kunnen elkaar versterken. Braithwaite (1998, p. 357) stelt: 'We need enough trust in institutions to secure these benefits. My hypothesis is that we can secure it by maximizing interpersonal trust' en Putnam (200, p. 142) stelt dat 'Trust in government may be a cause or a consequence of social trust'. Op basis van al deze bevindingen is het dus mogelijk dat sociaal vertrouwen en het vertrouwen in de overheid ook invloed hebben op elkaar in de OESO-landen.

Daarnaast heeft sociaal vertrouwen mogelijk ook direct invloed op burgerparticipatie. Zo stelt Putnam (2000) in zijn onderzoek, dat betrekking heeft op de Verenigde Staten, dat sociaal vertrouwen zorgt voor meer burgerparticipatie. Almond en Verba (1963) namen vijf landen mee in hun onderzoek en zagen in twee van de vijf onderzochte landen, waaronder de Verenigde Staten, ook een positief effect van sociaal vertrouwen op burgerparticipatie. Echter, in drie van de vijf onderzochte landen niet. Al met al is het meenemen van sociaal vertrouwen, als afhankelijke of mediërende variabele, in toekomstig onderzoek naar het effect van vertrouwen in de overheid op de deelname aan verschillende participatievormen in de OESO-landen interessant, maar valt sociaal vertrouwen buiten het bereik van het eigen onderzoek, dat zich louter focust op vertrouwen in de overheid.

2.1.2. Vertrouwen in de overheid

Vertrouwen in de overheid wordt ook wel gezien als een evaluatie, waarbij wordt gekeken of overheidsautoriteiten of –instituties presteren volgens de verwachtingen van het publiek (Miller & Listhaug, 1990). Kumagai & Lorio (2020) komen tot een soortgelijke definitie en noemen dit 'outcome-based' vertrouwen. Daarnaast is er ook een 'process-based' vertrouwen, waarbij de tevredenheid van burgers over de mate en de kwaliteit van burgerparticipatie een rol speelt (Kumagai & Lorio, 2020). In tegenstelling tot sociaal vertrouwen, gaat het vertrouwen in de overheid niet om vertrouwen in de medemens, maar om vertrouwen in overheidsinstituties, zoals de politiek, regering, ambtenarij, rechtspraak en de politie (Uslaner, 2017; Bauer & Freitag, 2013; Blind, 2007) en vertrouwen in individuele politieke leiders (Blind, 2007). Onpartijdigheid en betrouwbaarheid van deze instituties of leiders vormen de basis van het vertrouwen in de overheid (Zmerli & Newton, 2017). Door de verschillende instituties die vallen onder 'de overheid' ligt het ook voor de hand dat sommige burgers in de ene institutie meer vertrouwen hebben dan in de ander. Vertrouwen in de overheid wordt door sommigen dan ook meer gezien als gericht naar specifieke instituties en voor specifieke doeleinden in een bepaalde situatie (Uslaner, 2017; Kumagai & Lorio, 2020) en is dus minder algemeen dan het sociaal vertrouwen. De definitie van Bauer en Freitag (2017), die vertrouwen zien als iemand (A) die een ander (B) vertrouwt om iets te doen (X) in een bepaalde context (Y) op een bepaald moment (t, tijd), past dan ook meer bij het vertrouwen in de overheid dan bij sociaal vertrouwen. Het eigen onderzoek neemt de definitie van Bauer

en Freitag (2017) over: het vertrouwen in de overheid kan worden gedefinieerd als burgers die bepaalde overheidsinstituties vertrouwen om iets te doen in een bepaalde situatie op een bepaald moment.

Het vertrouwen in de overheid is zelf een meerledig concept. Grimmelikhuijsen (2012, p. 54) koppelt drie componenten, competentie, welwillendheid en eerlijkheid, aan vertrouwen in de overheid. Zo geeft competentie aan dat mensen een overheid(sorganisatie) zien als 'capable, effective, skillfull or professional in making decisions', welwillendheid als de perceptie van mensen dat een overheidsorganisatie oprecht geeft om de belangen van burgers en eerlijkheid als wanneer een overheidsorganisatie de waarheid vertelt en beloften nakomt. Grimmelikhuijsen (2012) stelt dat wanneer de overheid voldoet aan deze onderliggende concepten, het aannemelijk is dat burgers vertrouwen krijgen in de overheid. Blind (2007) ziet naast eerlijkheid ook efficiëntie als indicator voor vertrouwen. Kumagai en Lorio (2020) maken onderscheid tussen 'trust' en 'confidence' in de overheid, waarbij trust verwijst naar integriteit en confidence naar competentie. Hoewel de onderscheidingen interessante invalshoeken zijn, vallen deze onderscheidingen ook buiten de reikwijdte van het eigen onderzoek en wordt er alleen gesproken over 'het vertrouwen in de overheid' als overkoepelende term.

Het vertrouwen in de overheid is op dit moment gedaald (OECD, 2022). Al eerder hebben OESO-landen te maken gehad met een dalend vertrouwen in de overheid (Dalton, 2005; OECD, 2017). Naast specifieke gebeurtenissen geeft Dalton (2005) een mogelijke andere verklaring voor het dalende vertrouwen, namelijk dat de verwachtingen van burgers over de jaren zijn toegenomen. Een dalend vertrouwen in de overheid werd gezien als een mogelijke oorzaak van een fundamentele crisis van de representatieve democratie (Van der Meer, 2017). Toch ziet Van der Meer (2017) dat een lage mate van vertrouwen in overheidsorganisaties al decennia lang samen gaat met een hoge mate van vertrouwen in het democratisch systeem en met een relatief hoge mate steun voor democratische principes. Dit gegeven suggereert dat een verminderd vertrouwen in de overheid niet catastrofaal hoeft te zijn voor de democratie, zo lang mensen maar sceptisch zijn, niet cynisch. Hierin wordt Van der Meer gesteund door Cook en Gronke (2005, p. 801): 'It would represent the rise of a public that is—and perhaps as they should be—skeptical of many forms of power'. Hierop aanhakend, stelt Dalton (2005) dat scepticisme kan zorgen voor institutionele veranderingen en Cuppen (2018) beargumenteert dat ook sociale conflicten, resulterend uit ontevredenheid over bepaald beleid, de overheid uitdagen om anders te kijken naar beleid. (Sceptische) burgers kunnen dus zorgen voor veranderingen, iets dat misschien wel het belangrijkste is in een democratisch systeem. Ondanks het dalende vertrouwen in de overheid hoeft de democratie dus niet in gevaar te zijn.

2.2. Burgerparticipatie

Burgerparticipatie wordt steeds belangrijker geacht door de overheden in de OESO-landen (Pestoff, 2014). Dat is ook noodzakelijk om die inclusieve samenleving te creëren waar de World Bank Group (2014) op doelt en om de veranderende verwachtingen van de burgers naar de overheid tegemoet te komen (Dalton, 2005). Welke voordelen heeft burgerparticipatie dan en wat is burgerparticipatie überhaupt? In deze paragraaf wordt het belang van burgerparticipatie verder onderzocht, worden de

definitie van burgerparticipatie en het steeds groter wordende repertoire van vormen van burgerparticipatie besproken.

2.2.1. Het belang van burgerparticipatie

Burgerparticipatie en democratie worden doorgaans onlosmakelijk met elkaar verbonden. Zo stellen Parry et al. (1992, p. 3) dat 'government by the people' de fundamentele definitie is van democratie en dat ieder boek over burgerparticipatie ook een boek over democratie is. Verba en Nie (1972, p. 1) stellen dat: 'If democracy is interpreted as rule by the people, then the question of who participates in political decisions becomes the question of the nature of democracy in a society'. Volgens Verba en Nie (1972) is er meer sprake van democratie wanneer er meer burgerparticipatie plaatsvindt. De uitbreiding van het aantal studies naar burgerparticipatie geeft het belang van betrokkenheid van burgers bij besluitvorming aan (Van Deth, 2001). Adams (2004) ziet dat 'public meetings', waarbij de overheid in gesprek gaat met participanten over een bepaald onderwerp, helpt om ambtenaren informatie te verschaffen, de publieke opinie te beïnvloeden, media-aandacht te krijgen, de politieke agenda te beïnvloeden en bepaalde beslissingen te vertragen. Zodoende wordt de 'political power' van burgers vergroot. Hoewel het hier gaat om een bepaalde mate van coproductie, een actievere, meer bij de tekentafel betrokken vorm van burgerparticipatie, valt ook te beredeneren dat het ondertekenen van petities en vooral demonstraties ook direct kunnen zorgen voor informatieverstopping, beïnvloeding van de publieke opinie en de politieke agenda en het vertragen van beslissingen. Het stemmen tijdens verkiezingen als participatievorm heeft meer een indirecte invloed. Burgerparticipatie kan ervoor zorgen dat ambtenaren een betere kennis hebben van wat er speelt, dat er een betere allocatie van publiek geld is en kan zorgen voor meer respect voor de overheid (Fung, 2006). Waar het op neer komt, is dat burgerparticipatie de overheid in staat stelt om (lokale) kennis van burgers mee te nemen in het besluitvormingsproces (Innes & Booher, 2004) en zorgt dit uiteindelijk voor een betere legitimiteit, meer gerechtigheid en meer effectiviteit (Fung, 2006). Burgerparticipatie kan ook nadelig zijn. Zo beschikken burgers vaak over minder expertise dan de publieke professionals en kan burgerparticipatie kostbaar en inefficiënt zijn (Liao & Ma, 2019; Irvin & Stansbury, 2004). Toch hechten de meeste overheden in de OESO-landen meer waarde aan het versterken van burgerparticipatie dan aan een betere productiviteit en lagere kosten (Pestoff, 2014). Burgerparticipatie kan dus waardevol zijn en wordt ook waardevol geacht.

2.2.2. Definitie van burgerparticipatie

Burgerparticipatie wordt dus belangrijk geacht in het hedendaagse openbaar bestuur. Maar wat is burgerparticipatie eigenlijk? Cunningham (1972) ziet burgerparticipatie als het bezit van een mate van controle door de gewone man over aspecten die invloed hebben op de burgers. Verba en Nie (1972, p2) omschrijven burgerparticipatie als 'those activities by private citizens that are more or less directly aimed at influencing the selection of governmental personnel and/or the actions they take'. Van Deth (2001) geeft in zijn artikel nog een aantal definities van andere auteurs weer. Hoewel de verschillende definities net anders worden verwoord, ziet Van Deth (2001) in eerste instantie vier gemeenschappelijke pijlers die aangeven of er sprake is van burgerparticipatie. Burgerparticipatie wordt gekenmerkt door *burgers* die

participeren, dus geen politici of ambtenaren. Ook moet het gaan om een daadwerkelijke *actie* die wordt uitgevoerd door burgers. Slechts een mening hebben of sceptisch zijn over bepaald beleid valt dus niet onder burgerparticipatie. Verder moet burgerparticipatie geheel *vrijwillig* zijn en als laatste pijler constateert Van Deth (2001) dat burgerparticipatie moet plaatsvinden in de *politieke sfeer (politiek en regering)*. Hierbij maakt het niet uit of het gaat om de besluitvorming of juist om de 'input side' en maakt het ook niet uit op welk niveau dat plaatsvindt (lokaal, regionaal, nationaal). Burgerparticipatie, in elke vorm, is dus vrijwillig, non-professioneel, een activiteit en vindt plaats in de politieke sfeer (Van Deth, 2001; Van Deth, 2014). Voorbeelden van participatievormen die hieronder vallen, zijn stemmen tijdens verkiezingen, partijlidmaatschap en contact zoeken met politici (Van Deth, 2014). De vier pijlers van Van Deth (2001) geven een minimale definitie van burgerparticipatie. Zoals in de volgende paragraaf duidelijk wordt, bestaan er inmiddels vormen van burgerparticipatie die niet direct voldoen aan de vier bovengenoemde pijlers en voegt Van Deth (2014) drie nieuwe pijlers toe om nieuwe vormen van burgerparticipatie ook onder burgerparticipatie te kunnen laten vallen.

2.2.3. Verschillende vormen van burgerparticipatie

Anno nu zijn er tal van vormen van burgerparticipatie (Sabucedo & Arce, 1991; Van Deth, 2001; Van Deth, 2014; Theocharis & Van Deth, 2018; Ohme et al., 2018), maar dat is niet altijd zo geweest. De meest oude, conventionele vorm van burgerparticipatie is stemmen tijdens verkiezingen (Van Deth, 2001). Ook was het bijwonen van politieke vergaderingen halverwege de twintigste eeuw een vorm van participatie (Van Deth, 2001; Sabucedo & Arce, 1991). Hoewel het bijwonen van een vergadering voldoet aan de pijlers van Van Deth (2001), valt te betwisten of deze activiteit echt participatie is, ervan uitgaande dat deze politieke vergaderingen louter worden bijgewoond zonder inbreng van de aanwezige burgers. In het artikel van Van Deth (2001) wordt schematisch het verloop van de uitbreiding van het repertoire van burgerparticipatie geschetst. Vanaf de jaren vijftig breidt het repertoire uit naar campagne voeren en 'well-accepted' contact tussen burgers en ambtenaren (Van Deth, 2001, p. 5). In de jaren zeventig kwam er volgens Van Deth meer sociale beweging; er ontstonden community groepen die uiteindelijk strenden voor iets. Zo werd er steeds vaker gedemonstreerd (Van Deth, 2001). Deze demonstraties werden toentertijd gezien als onconventioneel, omdat het in die tijd niet strookte met de sociale normen. Hierbij moet worden opgemerkt dat acties zoals een demonstratie in de huidige tijd niet meer onconventioneel zijn. Sterker nog, in veel democratische landen bestaat nu het recht op demonstratie. In de jaren negentig werden vrijwilligerswerk bij en lidmaatschap van bepaalde organisaties ook steeds meer gezien als een vorm van burgerparticipatie (Van Deth, 2001). Deze grote lijnen van Van Deth geven het gemiddelde verloop aan en het kan dus zo zijn dat de verschillende participatievormen in verschillende landen al eerder of juist pas later opbloeiden. Zo waren er al veel demonstraties in Nederland in de jaren zestig.

Hooghe en Marien (2013) bespreken ook vormen van participatie en zij maken hierin onderscheid tussen 'institutionalised' en 'non-institutionalised' vormen van participatie. 'Institutionalised' verwijst naar vormen van participatie die direct gerelateerd zijn aan institutionele processen. Zij zien in deze categorie het stemmen tijdens verkiezingen (dit wordt in hun onderzoek als aparte variabele behandeld),

partijlidmaatschap, werkzaam zijn bij een politieke partij of een actiegroep en contact zoeken met ambtenaren als participatievormen. 'Non-institutionalised' participatievormen hebben juist geen directe relatie met electorale proces of het functioneren van de overheidsinstituties. In deze categorie onderzoeken Hooghe en Marien (2013) het tekenen van een petitie, het boycotten van producten en meedoen aan demonstraties. In het onderzoek van Sabucedo en Arce (1991) komen veel van bovengenoemde vormen van burgerparticipatie terug en werden studenten verschillende vormen van burgerparticipatie voorgeschoteld om vervolgens aan te geven of zij vinden of deze vormen legaal (within-the-system) zijn of juist niet. Hieruit vloeide voort dat onder andere stemmen, het bijwonen van politieke vergaderingen en toegestane demonstraties en stakingen werden gezien als legaal en geweld, schade aanrichten, boycotts, niet-toegestane stakingen en demonstraties, het innemen van gebouwen en het verkeer blokkeren als illegaal.

Legaal of niet, veel van deze vormen worden door Van Deth (2014) nu gezien als burgerparticipatie en er zijn nog meer vormen bijgekomen. Dat neemt niet weg dat sommige participatievormen van Van Deth in de huidige tijd nog steeds illegaal zijn. Zo blokkeerde Extinction Rebellion, een organisatie die zich inzet voor het klimaat, dagenlang de snelweg A12 in Den Haag. Deze blokkade werd gezien als onreglementair en dus illegaal. Toch heeft de blokkade enig effect gehad, want de actie heeft veel media-aandacht gekregen en ook een meerderheid in de Tweede Kamer stemde in om scenario's voor het afbouwen van het gebruik van fossiele brandstoffen te onderzoeken. In die zin is het dan ook begrijpelijk dat Van Deth sommige illegale acties, zoals een wegblokkade, schaarst onder burgerparticipatie.

Op basis van de eerdere pijlers van Van Deth (2001) vallen bijvoorbeeld stemmen tijdens verkiezingen en partijlidmaatschap onder burgerparticipatie. Van Deth (2014) stelt dat nieuwe vormen van burgerparticipatie ontstaan in een levendige democratie en om deze nieuwe vormen te laten passen in het repertoire van burgerparticipatie, voegt hij drie nieuwe pijlers toe aan zijn eerdere, minimale definitie van burgerparticipatie door de volgende vragen te stellen:

- *Is de activiteit gericht naar de overheid?* Hiermee richt Van Deth zich op participatievormen die niet in de overheids sfeer plaatsvinden, maar wel gericht zijn naar de politiek en regering. Hieronder vallen participatievormen die bepaalde aandacht genereren voor problemen die vanuit de overheid niet als problematisch worden gezien. Participatievormen die hieronder vallen, zijn onder andere het ondertekenen van een petitie, demonstreren en het blokkeren van straten. Een recent voorbeeld van zo een blokkade in Nederland is het blokkeren van de snelweg A12 door Extinction Rebellion om aandacht te vragen voor het klimaat.
- *Is de activiteit gericht op het oplossen van collectieve of gemeenschappelijke problemen?* Vormen van burgerparticipatie die hieronder vallen, vallen niet in de overheids sfeer en zijn ook niet gericht naar de overheid, maar richten zich op de gemeenschap. Hiermee doelt Van Deth bijvoorbeeld op vrijwilligerswerk. Hij gebruikt de term 'civic engagement' om participatie onder deze pijler aan te duiden.
- *Wordt de activiteit gebruikt om politieke doelen en intenties uit te drukken?* Hier vindt de actie niet plaats in de politieke sfeer, is de actie niet gericht op collectieve problemen en ook niet direct gericht naar de overheid. Wel indirect. Met de term 'political consumerism' duidt Van

Deth deze acties aan. Een voorbeeld van burgerparticipatie dat hij hieronder schaaft, is een boycot van bepaalde producten om ongenoegen over bepaald beleid te tonen.

Met de toevoeging van deze pijlers is het repertoire van burgerparticipatie groter geworden. Theocharis en Van Deth (2018) zien in de huidige maatschappij sociale media ook als platformen voor burgerparticipatie. Zo zien zij het reageren op politieke of sociale issues, het plaatsen en delen van politiek getinte berichten en het aanmoedigen van actie op de sociale media als een vorm van burgerparticipatie. Al de bovengenoemde vormen van burgerparticipatie zijn, zo kan worden gesteld, indirectere en reactieve vormen. De laatste jaren is er ook veel onderzoek geweest naar directe participatie in de vorm van coproductie met de overheid (Mizrahi et al., 2009; Wu et al., 2017; Ma & Christensen, 2019; Jingwei & Ma, 2021; Van Eijk & Steen, 2014; Van Eijk et al., 2019; Pestoff, 2014), waarbij participanten inspraak hebben bij het te vormen beleid. Aan de hand van de pijlers van Van Deth (2014) benoemen Ohme et al. (2018) nog meer vormen van burgerparticipatie. Deze aanvullingen zijn verder niet van belang voor het eigen onderzoek.

Onderzoek doen naar het effect van het vertrouwen in de overheid op burgerparticipatie kent dus veel invalshoeken, aangezien er een breed scala aan participatievormen is. Theocharis en Van Deth (2018) merken echter op dat, los van experimenten en casestudies, veel van deze participatievormen niet terugkomen in grote surveys. De gezamenlijke dataset van de EVS en de WVS die voor het eigen onderzoek wordt gebruikt bevat niet alle, maar wel veel van de bovengenoemde participatievormen. In deze dataset komen de volgende participatievormen terug: Stemmen (nationaal en lokaal), politieke partijlidmaatschap, lidmaatschap van verschillende (actie)groepen, ondertekenen van een petitie, meedoen aan boycotts, meedoen aan demonstraties en meedoen aan onofficiële stakingen. Vormen van vrijwilligerswerk en coproductie zijn de grote afwezigen in de survey. Op basis van het huidige repertoire van burgerparticipatie is het opvallend dat onder 'political action' in de survey echter alleen het ondertekenen van een petitie, meedoen aan boycotts, aan demonstraties en aan (onofficiële) stakingen. Zelfs het stemmen tijdens verkiezingen valt in deze survey niet onder 'political action', terwijl het inmiddels duidelijk is dat stemmen de oudste, meest conventionele vorm is van 'political participation' (Deth, 2001).

Lee en Schachter (2019) hebben onderzoek gedaan naar het effect van het vertrouwen in de overheid op burgerparticipatie in de Verenigde Staten. Zij constateerden dat hun gebruikte dataset van de WVS het stemgedrag, het ondertekenen van petitie's en meedoen met demonstraties als indicatoren van burgerparticipatie weergeeft en gebruiken dus deze drie vormen van participatie voor hun onderzoek. Het eigen onderzoek borduurt hierop voort door de resultaten van het onderzoek van Lee en Schachter (2019) te vergelijken met het gemiddelde van de tweeëndertig OESO-landen. In het eigen onderzoek zullen dezelfde participatievormen dan ook worden onderzocht: *Stemmen tijdens nationale en lokale verkiezingen, ondertekenen van petitie's en meedoen aan demonstraties.*

2.3. Het vertrouwen in de overheid en burgerparticipatie

Zoals eerder vermeld, hebben het vertrouwen in de overheid en burgerparticipatie invloed op elkaar (Kumagai & Lorio, 2020) en omdat het vertrouwen in de overheid van de OESO-landen nu op een laag punt zit (OECD, 2022), is het interessant om te onderzoeken hoe de deelname aan verschillende vormen van burgerparticipatie wordt beïnvloed in deze landen wanneer het vertrouwen in de overheid daalt of stijgt. Naar het effect van het vertrouwen in de overheid op verschillende participatievormen zijn al veel onderzoeken naar gedaan (Mair & Van Biezen, 2021; Hamilton & Svenson, 2014; Neblo et al., 2010; Lee & Schachter, 2019; Kumagai & Lorio, 2020; Webb, 2013; Goldfinch et al., 2009; Kaase, 1999; Dalton, 2004; Hooghe & Marien, 2013), maar het effect is niet eenduidig positief of negatief.

Al in de jaren zestig werd het verband tussen vertrouwen in de overheid en participatie gelegd. Almond en Verba (1963) zagen 'positive orientations' richting het politieke systeem als een voorwaarde voor burgerparticipatie. In de studies van Mair en Van Biezen (2010), Hamilton en Svenson (2014) en Neblo et al. (2010) komt dit positieve effect terug. Zij deden onderzoek naar politieke partijlidmaatschap (Mair & Van Biezen, 2010), stemgedrag en het gevoel van identificatie met een politieke partij (Hamilton & Svenson, 2014) en naar de bereidheid van burgers om in contact te komen met 'a member of Congress' (Neblo et al., 2010) als vormen van burgerparticipatie. In de literatuur worden burgers die participeren omdat zij vertrouwen hebben in de overheid, aangeduid als 'deliberative democrats' (Neblo et al., 2010; Lee & Schachter, 2019). Er wordt in de literatuur echter ook gesteld dat juist een lage mate van vertrouwen burgers aanzet tot participatie (Neblo et al., 2010; Hibbing & Theisse-Morse, 2002; Lee & Schachter, 2019). Deze groep wordt in de literatuur aangeduid als 'stealth democrats'. De aanname is dat deze groep participatie alleen nodig acht als er geen of weinig vertrouwen meer is in de overheid (Webb et al., 2013). Is dat er wel, dan moeten de burgers de beslissingen overlaten aan (publieke) professionals (Hibbing & Theisse-Morse, 2002). Goldfinch et al. (2009) zien dit negatieve effect van overheidsvertrouwen op burgerparticipatie in de vorm van het contact zoeken met politici, stemmen en e-participatie. Ook Pharr et al. (2000) stellen dat ontevredenheid over de overheid burgers prikkelt om te gaan stemmen.

De bovenstaande onderzoekers onderzoeken dus niet letterlijk dezelfde participatievormen, maar zij hebben wel met elkaar gemeen dat zij voornamelijk de conventionele (Deth, 2001; De Rooij, 2012) participatievormen onderzoeken: stemmen, politieke partijlidmaatschap en contact met iemand van de overheid. Op deze conventionele participatievormen is, zoals blijkt, geen unaniem effect vast te stellen. Dit maakt een toetsing van het effect over meerdere landen heen, verspreid over de wereld, interessant en relevant. Hoewel over de richting van het effect dus geen consensus bestaat binnen de literatuur, wordt in het eigen onderzoek wel bewust gekozen voor de toetsing van een positief effect van het vertrouwen in de overheid op het stemmen tijdens verkiezingen, want het eigen onderzoek borduurt voort op het onderzoek van Lee en Schachter (2019). Uit hun onderzoek blijkt dat het vertrouwen in de overheid een positief effect heeft op het stemmen tijdens nationale én lokale verkiezingen. De eerste en de tweede hypothese van het eigen onderzoek luiden dus:

- *H1: Het vertrouwen in de overheid heeft een positief effect op het stemmen tijdens nationale verkiezingen in de onderzochte OESO-landen*
- *H2: Het vertrouwen in de overheid heeft een positief effect op het stemmen tijdens lokale verkiezingen in de onderzochte OESO-landen*

Naast de conventionele participatievormen zijn er nog tal van andere, niet-conventionele vormen van burgerparticipatie (Van Deth, 2001; Van Deth, 2014; Theocharis & Van Deth, 2018; De Rooij, 2012). Met betrekking op de verschillende vormen, stelt Dalton (2004) dat verschillende maten van vertrouwen in de overheid (political support) vormen van burgerparticipatie verschillend beïnvloeden. Citrin (1974, p. 979) zegt hierover:

‘The standard hypothesis, of course, is that political disaffection (cynicism, alienation) is associated with a rejection of conventional or "conformist" modes of political participation such as voting, lobbying, writing letters to congressmen, and campaigning for political candidates. Thus, the politically cynical should be more likely than those who trust the government *either* to withdraw from political activity altogether *or* to engage in noncustomary, sometimes illegal, activities such as participating in sit-ins or riots, or organizing for revolution’.

Dit suggereert dat het effect op sommige vormen van burgerparticipatie positief kan zijn, maar op andere vormen weer negatief. Inglehart (1999) constateert dat een afname in vertrouwen burgers ertoe aanzet om ‘elite-challenging’ participatievormen te gebruiken. Hibbing en Theiss-Morse (2002) gaan een stapje verder door te stellen dat politieke betrokkenheid door burgers fungeert als ‘medicijn’ om ‘greedy politicians’ en persoonlijke belangen af te remmen. In het licht van de conventionele en niet-conventionele of ‘elite-challenging’ vormen van participatie constateert Dalton (2004) dat vertrouwen in de overheid een positief effect heeft op het stemmen en politieke partijactiviteiten, maar dat het effect negatief is als het gaat om ‘protest politics’, zoals demonstraties. Terugkomend op de ‘deliberative democrats’ en ‘stealth democrats’, valt op basis van het bovenstaande te beredeneren dat burgers onder beide categorieën kunnen vallen als een bepaalde mate van vertrouwen in de overheid een positief effect heeft op de ene vorm van burgerparticipatie, maar een negatief effect heeft op een andere vorm. Het hangt er dus van af naar welke participatievormen er wordt gekeken en welk effect het vertrouwen in de overheid heeft op deze vormen. Of de theoretici over de ‘stealth’ en ‘deliberative’ er ook zo over denken, is onduidelijk. De onderscheiding van ‘stealth’ en ‘deliberative’ is verder niet van belang voor het onderzoek.

Zoals eerder vermeld, maken Hooghe en Marien (2013) in hun onderzoek, in plaats van een onderscheid tussen conventioneel en niet-conventioneel, onderscheid tussen institutionele en niet-institutionele vormen van burgerparticipatie. Op basis van eerdere literatuur komen zij tot twee hypothesen die interessant zijn voor het eigen onderzoek, namelijk dat vertrouwen in de overheid een positief effect heeft op de institutionele vormen (stemmen tijdens verkiezingen partijlidmaatschap, werkzaam zijn bij een politieke partij of een actiegroep en contact zoeken met ambtenaren), maar een negatief effect heeft op niet-institutionele vormen (het ondertekenen van een petitie, het boycotten van producten en meedoen aan demonstraties). Uit hun onderzoek blijkt dat hun hypothesen kloppen, ook als het gaat om

het stemgedrag, dat als aparte variabele is gemeten. Het effect van het vertrouwen in de overheid op het meedoen aan demonstraties lijkt dus negatief te zijn. Hoewel Lee en Schachter (2019) geen duidelijk negatief effect zien als het gaat om de kans dat iemand wel of niet gaat demonstreren, zien zij wel een sterk negatief effect wanneer er wordt gekeken naar de frequentie van het meedoen aan demonstraties onder de respondenten die hebben aangegeven al wel eens te hebben meegedaan aan een demonstratie. Op basis van het bovenstaande gaat het eigen onderzoek uit van een negatief effect van het vertrouwen in de overheid op het meedoen aan demonstraties en zo luidt de derde hypothese:

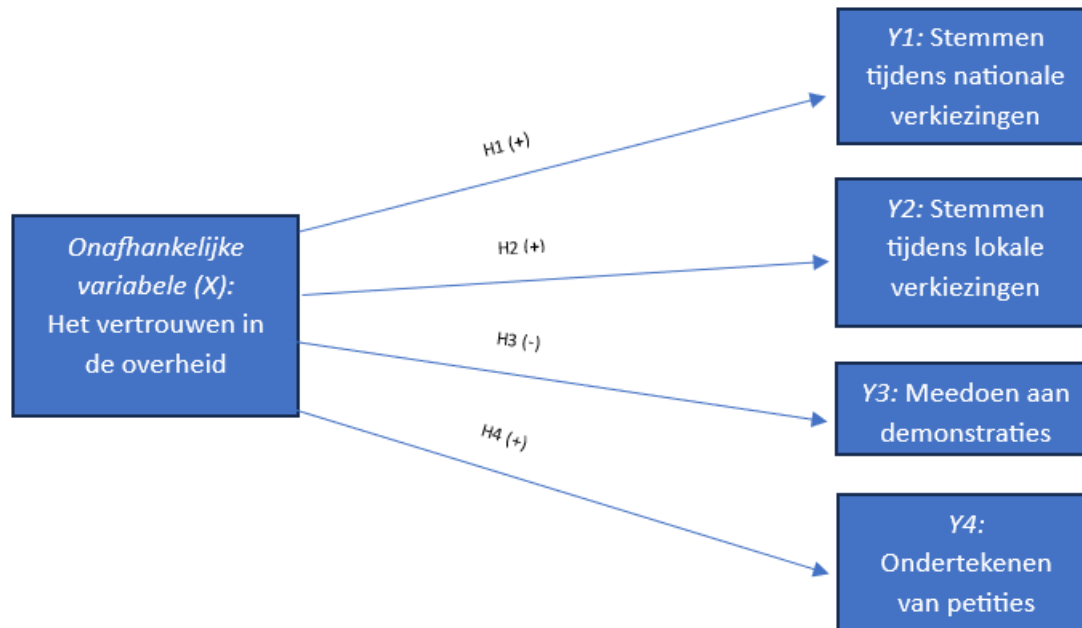
- *H3: Het vertrouwen in de overheid heeft een negatief effect op het meedoen aan demonstraties in de onderzochte OESO-landen*

Gelet op het eerder genoemde onderscheid tussen conventionele en niet-conventionele (of elite-challenging) burgerparticipatie, in combinatie met het onderscheid van institutionele en niet-institutionele burgerparticipatie van Hooghe en Marien (2013), valt te beredeneren dat het effect van het vertrouwen in de overheid op het ondertekenen van petitie's ook negatief is. Lee en Schachter (2019) hebben het effect op het ondertekenen van petitie's ook onderzocht, maar komen tot de conclusie dat er juist sprake is van een sterk positief effect. Wellicht dat Hooghe en Marien (2013) tot dezelfde conclusie waren gekomen als zij ervoor hadden gekozen om de niet-institutionele participatievormen als losse vormen te onderzoeken, maar zij hebben ervoor gekozen om de participatievormen in groepen te onderzoeken (stemmen, institutionele en niet-institutionele burgerparticipatie). Als mogelijke reden voor het gevonden positieve effect op het ondertekenen van petitie's zeggen Lee & Schachter (2019, p. 411) dat petitie's worden ondertekend met het idee dat de 'public officials' betrouwbaar zijn en dus daadwerkelijk iets doen met de petitie's. Hierop voortbordurend, zien zij dat mensen die werken in de publieke sector meer dan andere mensen petitie's ondertekenen. De mensen die werkzaam zijn in de publieke sector hebben meer kennis van hoe er wordt omgegaan met petitie's dan 'gewone' burgers en hebben er daardoor wellicht meer vertrouwen in dat de overheid serieus omgaat met de petitie's. Dit klinkt als een plausibele verklaring. In plaats van uit te gaan van een negatief effect, volgt het eigen onderzoek dit resultaat van Lee & Schachter (2019). Zo luidt de vierde en laatste hypothese:

- *H4: Het vertrouwen in de overheid heeft een positief effect op het ondertekenen van petitie's in de onderzochte OESO-landen*

Op basis van de geformuleerde hypothesen is het conceptueel model tot stand gekomen dat is weergegeven in figuur 1.

Figuur 1. Het conceptueel model

3. Methodologie

Aan de hand van de reeds bestaande literatuur over het effect van het vertrouwen in de overheid op burgerparticipatie, is het mogelijk om hypothesen te formuleren en deze te toetsen. Dit onderzoek bouwt dus voort op eerdere theoretische inzichten en resultaten en is dan ook deductief van aard. Voor dit onderzoek is het van belang dat er veel data beschikbaar is om de geformuleerde hypothesen te kunnen toetsen in de OESO-landen en om de uitkomsten te kunnen generaliseren. Hiervoor gebruikt dit onderzoek numerieke data en zijn er veel respondenten meegenomen. Dit maakt het onderzoek kwantitatief. De data wordt uit één dataset gehaald, waarin dezelfde meetmethode is toegepast op alle landen. Dit maakt het gemakkelijker om de resultaten te kunnen generaliseren en versterkt dus de externe validiteit.

3.1. Data

De dataset die wordt gebruikt, is de gezamenlijke dataset van de WVS en de EVS. De surveys voor deze dataset zijn in 2017 tot en met 2022 afgenomen, waardoor de data zeer actueel is. In deze dataset zitten in totaal negentig landen, verspreid over de wereld. Van deze landen zijn er drieëndertig lid van de OESO; de OESO-landen België, Costa Rica, Ierland, Israël en Luxemburg komen niet voor in de dataset. Daarnaast doet Portugal in dit onderzoek ook niet mee, aangezien het inkomen, dat als controlevariabele wordt meegenomen, van de respondenten uit Portugal niet bekend is. Hoewel sommige landen zowel

aan de survey van de EVS als aan de survey van de WVS hebben meegedaan en andere landen meerdere keren hebben meegedaan in deze periode, is de dataset cross-sectioneel. Dit onderzoek ziet alle metingen dan ook als metingen die op één moment (periode 2017 tot en met 2022) gedaan zijn. Verdeeld over de tweeëndertig OESO-landen doen er 43.638 respondenten mee. Ten opzichte van het onderzoek van Lee & Schachter (2019), waarbij slechts werd gekeken naar data uit één land (Verenigde Staten), zijn de resultaten van het eigen onderzoek, door het gebruik van een dataset met data uit meerdere OESO-landen en dezelfde meetmethode binnen deze dataset, beter te generaliseren. Een nadeel van het eigen onderzoek is dan ook weer dat er geen rekening wordt gehouden met land-specifieke eigenschappen. Zo geldt er bijvoorbeeld in Australië, Griekenland, Mexico en Turkije een stemplicht. Dit betekent dat de mate van vertrouwen in de overheid minder doorslaggevend kan zijn voor het stemgedrag in deze landen. Ook is het mogelijk dat er in sommige landen minder demonstraties zijn toegestaan of het ondertekenen van een petitie wordt bemoeilijkt. In Hongarije is er bijvoorbeeld een paar jaar geleden nog een wetswijziging geweest die het voor burgers moeilijker maakt om te kunnen demonstreren. De land-specifieke eigenschappen zorgen dan ook voor een bias in de resultaten en zwakt de interne validiteit van dit onderzoek af.

3.2. Onafhankelijke variabele

De onafhankelijke variabele in dit onderzoek is het vertrouwen in de overheid. In meerdere studies wordt het vertrouwen in verschillende overheidsinstituties gebruikt om het vertrouwen in de overheid aan te duiden (Kaase, 1999; Hooghe & Marien, 2013; Zmerli & Newton, 2017; Lee & Schachter, 2019; He & Ma, 2021). Voorbeelden van overheidsinstituties die vaak terugkomen, zijn politieke partijen, het parlement, de regering, politici, de ambtenarij, de rechtspraak en de politie.

De gezamenlijke dataset van de WVS en de EVS bevat ook zulke data. In deze dataset wordt er aan de respondenten gevraagd hoeveel 'confidence' zij hebben in de verschillende instituties. Zmerli en Newton (2017), Hooghe en Marien (2013) en Kaase (1999) nemen voor het meten van vertrouwen in de overheid ook de politie en de rechtspraak mee. Dit lijkt nogal vreemd, aangezien men zich kan afvragen of meer of minder vertrouwen in de rechtspraak of de politie daadwerkelijk iets zegt over het vertrouwen in de overheid. In de moderne, westerse landen staat de rechtspraak juist los van de overheid (Montesquieu) en de politie zelf heeft ook een bepaalde mate van vrijheid om de openbare orde te handhaven. Wil een vervelende ervaring met de politie zeggen dat de overheid niet te vertrouwen is? Ten opzichte van de andere instituties hebben de rechtspraak en de politie gevoelsmatig minder betrekking op het vertrouwen in de overheid. Lee en Schachter (2019) nemen de politie niet mee om het vertrouwen in de overheid te meten, maar de rechtspraak (court) wel. He en Ma (2021) laten de politie én de rechtspraak buiten schot om het vertrouwen in de overheid te meten. Het eigen onderzoek volgt hierin He en Ma (2021), door louter het vertrouwen (confidence) in het parlement, de ambtenarij, de regering en de politieke partijen mee te nemen. Daarmee is het meten van vertrouwen in de overheid in het eigen onderzoek net wat anders dan in het onderzoek van Lee en Schachter (2019): de rechtspraak wordt in het eigen onderzoek vervangen door het vertrouwen in politieke partijen.

Om het vertrouwen in de vier instituties te meten, is aan de respondenten de volgende vraag gesteld: 'Hoeveel vertrouwen heeft u in de/het...?'. Voor deze instituties geldt een schaal van 1 tot en met 4,

waarbij 1 veel vertrouwen aangeeft en 4 helemaal geen vertrouwen. Om het interpreteren van de uitkomsten makkelijker te maken, zijn voor deze vier instituties vier nieuwe variabelen aangemaakt en zijn deze andersom geordend: 1 geeft aan dat er helemaal geen vertrouwen is en 4 geeft aan dat er veel vertrouwen is. Voor het meten van vertrouwen in de overheid, worden deze vier variabelen samengevoegd tot één nieuwe variabele door de vier scores bij elkaar op te tellen en dan weer door vier te delen. De Cronbachs alpha-test geeft voor deze vier indicatoren een score van 0,83 en is dus hoog genoeg om van deze variabelen één variabele te maken. De schaalengte van de variabele is vrij kort (1 tot en met 4). Voor een longitudinaal onderzoek is dit problematischer, want respondenten zullen minder snel geneigd zijn hun antwoord aan te passen, ten opzichte van surveys met een langere schaalengte. Voor een cross-sectioneel onderzoek, zoals dit onderzoek, is deze schaalengte beter bruikbaar.

3.3. Afhankelijke variabelen

De afhankelijke variabelen in dit onderzoek zijn de verschillende participatievormen: stemmen tijdens (nationale én lokale) verkiezingen, meedoen aan demonstraties en het ondertekenen van petitie. Over het stemmen tijdens verkiezingen werd de respondenten gevraagd of zij altijd stemmen (1), meestal stemmen (2) of nooit stemmen (3). Een vierde optie is dat de respondent niet mag stemmen. Respondenten die de vierde optie hebben aangegeven, zijn verwijderd uit de dataset. Ook hier zijn de antwoorden andersom gecodeerd om de resultaten makkelijker te interpreteren: 1 = nooit stemmen en 3 = altijd stemmen.

In de survey wordt met betrekking tot het meedoen aan demonstraties en het ondertekenen van petitie aan de respondenten gevraagd of zij het gedaan hebben (1), wellicht nog zullen doen (2) of nooit zullen doen (3). Een vierde antwoord is nog dat de respondenten geen idee hebben of zij ooit zullen deelnemen. Respondenten die optie 4 hebben aangegeven, zijn verwijderd uit de dataset. Bij deze variabelen wordt er voor het eigen onderzoek onderscheid gemaakt tussen meegedaan hebben aan een demonstratie of het ondertekenen van een petitie en nog nooit meegedaan hebben aan een demonstratie of het ondertekenen van een petitie. Dat betekent dat optie 2 en 3 worden samengevoegd, want beide opties geven aan dat de respondent nog nooit heeft meegedaan aan demonstraties of het ondertekenen van petitie. In principe is het ook mogelijk om de respondenten die optie 4 hebben gekozen, te scharen onder de respondenten die nog nooit hebben meegedaan aan een demonstratie of petitie. Toch is ervoor gekozen om deze groep niet mee te nemen in het eigen onderzoek, aangezien Lee & Schachter (2019) deze groep ook niet meenemen. Desondanks zijn de metingen ietwat anders dan in het onderzoek van Lee en Schachter (2019), want zij hebben ervoor gekozen om optie 1 en 2 samen te voegen. Door optie 2 en 3 samen te voegen, richt het eigen onderzoek zich meer op een objectievere meting, namelijk op het wel of niet hebben meegedaan aan een demonstratie of aan het ondertekenen van een petitie. In de dataset zijn respondenten die wel ooit hebben meegedaan aan een demonstratie of het ondertekenen van een petitie, gecodeerd als 1 en respondenten die nog nooit hebben meegedaan als 0.

In tabel 1 is de operationalisering van de onafhankelijke en de afhankelijke variabelen schematisch weergegeven.

Tabel 1. Operationalisering van de onafhankelijke en afhankelijke variabelen (N = 43.638)

Variabelen	Vragen	Cronbachs alpha
Vertrouwen in de overheid		$\alpha = 0.83$
	<i>Parlement</i>	<i>'How much confidence do you have in the...?'</i>
	<i>Ambtenarij</i>	<i>'How much confidence do you have in the...?'</i>
	<i>Regering</i>	<i>'How much confidence do you have in the...?'</i>
	<i>Politieke partijen</i>	<i>'How much confidence do you have in the...?'</i> NL: 'Hoeveel vertrouwen heeft u in de/het...?'
Burgerparticipatie		
	<i>Stemmen (nationaal)</i>	<i>'When elections take place, do you vote always, usually or never?'</i>
	<i>Stemmen (lokaal)</i>	<i>'When elections take place, do you vote always, usually or never?'</i> NL: 'Wanneer verkiezingen plaatsvinden, stemt u dan altijd, meestal of nooit?'
	<i>Demonstraties*</i>	<i>'Have you actually done this, would you might do it or would you never do this?'</i>
	<i>Petities*</i>	<i>'Have you actually done this, would you might do it or would you never do this?'</i> NL: 'Heeft u dit gedaan, zal u dit nog wel eens kunnen doen of zal u dit nooit doen?'

Het vertrouwen in de overheid wordt bepaald door de vier genoemde indicatoren. Deze indicatoren hebben allen een schaal van 1 tot en met 4 (in dit onderzoek andersom gecodeerd: 1 = geen vertrouwen, 4 = veel vertrouwen) en worden samengevoegd tot één variabele. Uit de Cronbachs alpha-test blijkt dat de vier indicatoren genoeg samenhangen en dus samengevoegd kunnen worden. De variabelen voor het stemmen tijdens verkiezingen hebben een schaal van 1 tot en met 3 (in dit onderzoek ook

andersom gecodeerd: 1 = nooit stemmen en 3 = altijd stemmen). * Deze variabelen zijn in dit onderzoek anders gebruikt: er wordt onderscheid gemaakt tussen het wel of niet meegedaan hebben aan demonstraties en petities. Respondenten die wel al ooit hebben meegedaan, zijn gecodeerd als 1 en de overige respondenten als 0.

3.4. Controlevariabelen

Ten behoeve van de interne validiteit wordt in dit onderzoek ook gebruik gemaakt van verschillende controlevariabelen. Omdat het onderzoek van Lee en Schachter (2019) als basis voor het eigen onderzoek geldt, is ervoor gekozen om vijf controlevariabelen over te nemen. Deze zijn: geslacht (man = 1, vrouw = 0), leeftijd (daadwerkelijke leeftijd), opleidingsniveau (oplopend: 1 = lager dan basisonderwijs en 9 = doctoraal of gelijkwaardig), inkomen (oplopend: 1 = laagste inkomenschaal en 10 = hoogste inkomenschaal) en de sector waarin respondenten werken. Voor deze laatste variabele wordt onderscheid gemaakt tussen respondenten die in de publieke sector werken en respondenten die ergens anders werkzaam zijn, net zoals in het onderzoek van Lee en Schachter (2019). Respondenten die werkzaam zijn in de publieke sector, zijn in de dataset gecodeerd als 1 en de overige respondenten als 0.

3.5. Regressies

Om het effect van het vertrouwen in de overheid op de verschillende vormen van burgerparticipatie te kunnen meten, worden in dit onderzoek twee verschillende soorten regressies gebruikt. Om het effect op het stemmen tijdens nationale en lokale verkiezingen te meten, worden ordinale logistische regressies gedraaid, aangezien deze variabelen als ordinaal worden beschouwd (1 = nooit stemmen, 2 = meestal stemmen en 3 = altijd stemmen). Voor het ondertekenen van petities en het meedoen aan demonstraties zijn dichotome variabelen aangemaakt waarbij er maar twee antwoordopties zijn (0 = nooit meegedaan hebben en 1 = al wel meegedaan hebben). Om het effect op deze twee variabelen te schatten, wordt gebruikt gemaakt van binaire logistische regressies. Lee en Schachter (2019) gebruiken dezelfde soorten regressies voor dezelfde soorten variabelen in hun onderzoek. Ook laten zij, in plaats van de coëfficiënten, de 'odds ratio' zien in de regressietabellen. Door het gebruik van de 'odds ratio' zijn de effecten makkelijker te interpreteren en kunnen de effecten worden uitgedrukt in de mate van waarschijnlijkheid dat een effect zich voor zal doen (Lee & Schachter, 2019). Het eigen onderzoek toont daarom ook de 'odds ratio' om het effect te analyseren.

4. Resultaten

Dit hoofdstuk is verdeeld in drie paragrafen. In de paragraaf 'Beschrijvende statistieken' worden de algemene statistische gegevens van de respondenten in dit onderzoek besproken. Vervolgens worden in de paragraaf 'Analyse' middels een correlatietabel eerst de correlaties tussen alle variabelen toegelicht, waarna de uitkomsten van de regressies worden getoond en geanalyseerd. Tot slot bevat dit hoofdstuk nog een paragraaf met extra regressies. Middels deze regressies is het mogelijk om een beeld te krijgen van de toe- of afname in waarschijnlijkheid dat iemand in land X aan de verschillende participatievormen deelneemt, ten opzichte van de respondenten in Nederland. Deze uitkomsten hebben geen invloed op de uitkomsten van het onderzoek, maar kunnen worden gezien als een bonus naast het onderzoek.

4.1. Beschrijvende statistieken

Zoals eerder vermeld, doen in dit onderzoek 43.638 respondenten mee. De gemiddelde leeftijd van deze groep is 49,5 jaar en de meest voorkomende leeftijd is 55 jaar. Hierbij moet worden vermeld dat alle respondenten die 82 jaar of ouder zijn, de leeftijd 82 hebben gekregen in de gebruikte dataset. Dit betekent dat het werkelijke gemiddelde waarschijnlijk iets hoger ligt, aangezien 964 mensen, 2,2% van het totaal, tot deze groep behoren. De jongste leeftijd is 18 jaar. Het meest voorkomende hoogst genoten opleidingsniveau is de bovenbouw van de middelbare school (upper secondary), maar het gemiddelde opleidingsniveau ligt op het niveau van het MBO (Post secondary non-tertiary). De grootste groep zit in de vijfde inkomensschaal (15,4%) en ook het gemiddelde inkomen ligt bij vijfde, middelste schaal. De respondenten zijn gemiddeld genomen, ten opzichte van de inkomensschalen, dus niet arm of rijk. Verder doen er meer vrouwen mee aan dit onderzoek (51,3%) en werkt 31,3% van de respondenten in de publieke sector. In de tabellen 2a en 2b staan de beschrijvende statistieken met betrekking tot de controlevariabelen vermeld. In tabel 2b is het gemiddelde van de variabelen 'geslacht' en 'sector' niet weergegeven, want bij dichotome variabelen is het gemiddelde niet interessant; het heeft geen waarde.

Tabel 2a. Beschrijvende statistieken van de controlevariabele leeftijd (N = 43.638).

Variabele	Modus	Gemiddelde	Std. Dev.	Min	Max
Leeftijd	55	49.52	16.81	18	82*

* In de dataset van de EVS en de WVS hebben alle respondenten die 82 jaar of ouder zijn, de leeftijd 82 gekregen. De hoogste leeftijd is dus zeer waarschijnlijk niet 82. De gemiddelde leeftijd van de respondenten kan in werkelijkheid dan ook iets hoger liggen.

Tabel 2b. Beschrijvende statistieken van de controlevariabelen geslacht, sector, onderwijs en inkomen (N = 43.638).

Variabele	Frequentie	Percentage	Modus	Gemiddelde
Geslacht			0	
0. <i>Vrouw</i>	22.403	51,34%		
1. <i>Man</i>	21.235	48,66%		
Sector				
0. <i>Non-publiek</i>	29.971	68,68%	0	
1. <i>Publiek</i>	13.667	31,32%		
Onderwijs			4	5,12
1. <i>'Less than primary'</i> <i>(Lager dan basis-school)</i>	381	0,87%		
2. <i>'Primary' (Basisschool)</i>	2366	5,42%		
3. <i>'Lower secondary'</i> <i>(onderbouw voortgezet)</i>	5306	12,16%		

	<i>onderwijs)</i>			
	4. 'Upper secondary' (bovenbouw voortgezet onderwijs)	13.911	31,88%	
	5. 'Post-secondary non tertiary' (MBO)	4072	9,33%	
	6. 'Short-cycle tertiary' (Korte cursussen en trainingen op HBO of WO niveau)	3524	8,08%	
	7. 'Bachelor or equivalent' (Bachelor HBO en WO)	8074	18,50%	
	8. 'Master or equivalent' (Master WO)	5275	12,09%	
	9. 'Doctoral or equivalent' (Doctoraal WO, PhD)	729	1,67%	
Inkomen				5 5,39
	1. 1 ^e schaal	2934	6,72%	
	2. 2 ^e schaal	3380	7,75%	
	3. 3 ^e schaal	4236	9,71%	
	4. 4 ^e schaal	5398	12,37%	
	5. 5 ^e schaal	6701	15,36%	
	6. 6 ^e schaal	6125	14,04%	
	7. 7 ^e schaal	5539	12,69%	
	8. 8 ^e schaal	4138	9,48%	
	9. 9 ^e schaal	2608	5,98%	
	10. 10 ^e schaal	2579	5,91%	

De meeste respondenten stemmen tijdens nationale en lokale verkiezingen altijd, respectievelijk 70,9% en 63,6%. Slechts 7,7% stemt nooit tijdens nationale verkiezingen. Bij lokale verkiezingen ligt het percentage wat hoger: 9,7%. Verder heeft 22,9% wel eens meegedaan aan een demonstratie. Ruim driekwart dus niet. Dit ligt anders voor het ondertekenen van petitie. Verrassend genoeg heeft een meerderheid, 53,5%, wel eens een petitie ondertekend. Van tevoren was de verwachting namelijk dat de groepen die hebben meegedaan aan demonstraties en het ondertekenen van petitie kleiner zijn dan de groepen die nog nooit hebben meegedaan aan deze participatievormen. Het lijkt erop dat het ondertekenen van een petitie voor deze respondenten laagdrempeliger is dan meedoen aan demonstraties. Dat klinkt plausibel, aangezien petitie bijvoorbeeld online kunnen worden ondertekend en het meedoen aan demonstraties vaak alleen mogelijk is door fysieke aanwezigheid. In tabel 4 zijn de verdelingen binnen de vier afhankelijke variabelen te vinden.

Tabel 3. Beschrijvende statistieken van de vier afhankelijke variabelen (N = 43.638).

Variabele		Frequentie	Percentage	Modus
Stemmen (nationaal)				3
	<i>1. Nooit</i>	3351	7,68%	
	<i>2. Meestal</i>	9341	21,41%	
	<i>3. Altijd</i>	30.946	70,92%	
Stemmen (Lokaal)				3
	<i>1. Nooit</i>	4229	9,69%	
	<i>2. Meestal</i>	11.642	26,68%	
	<i>3. Altijd</i>	27.767	63,63%	
Petities				1
	<i>0. Nooit meegedaan</i>	20.296	46,51%	
	<i>1. Meegedaan</i>	23.342	53,49%	
Demonstraties				0
	<i>0. Nooit meegedaan</i>	33.632	77,07%	
	<i>1. Meegedaan</i>	10.006	22,93%	

Voor het meten van het vertrouwen in de overheid zijn vier pijlers gebruikt: Het vertrouwen in het parlement, de ambtenarij, de regering en de politieke partijen. De respondenten hadden vier antwoordmogelijkheden, waarbij 1 aangeeft dat er geen vertrouwen is en 4 aangeeft dat er heel veel vertrouwen is. Van de respondenten heeft 64,1% geen of weinig vertrouwen in het parlement. Voor de ambtenarij, de regering en de politieke partijen is dit percentage respectievelijk 48,8%, 62,2% en 79,8%. De ambtenarij krijgt dus het meeste vertrouwen van deze respondenten en de politieke partijen het minste vertrouwen. Dit is ook te zien aan de gemiddelde scores per pijler. Deze gemiddelden staan, net als andere beschrijvende statistieken, vermeld in tabel 4. Met alle gemiddelden dicht(er)bij het getal 2 is het vertrouwen in deze vier pijlers laag. Het is dus logisch dat het vertrouwen in de overheid op basis van deze vier pijlers ook laag is: een gemiddelde score van 2,22. Deze lage mate van vertrouwen in de overheid onder deze respondenten strookt met de bevindingen van de OESO (OECD, 2022) over het vertrouwen in de overheid in de OESO-landen.

Tabel 4. Beschrijvende statistieken van het vertrouwen in de overheid (N = 43.638).

Variabele	Frequentie	Percentage	Modus	Gemiddelde
Parlement			2	2,22
1. <i>Geen vertrouwen</i>	8063	18,48%		
2. <i>Weinig vertrouwen</i>	19.948	45,71%		
3. <i>Best veel vertrouwen</i>	13.766	31,55%		
4. <i>Heel veel vertrouwen</i>	1861	4,26%		
Ambtenarij			3	2,47
1. <i>Geen vertrouwen</i>	4103	9,40%		
2. <i>Weinig vertrouwen</i>	17.204	39,42%		
3. <i>Best veel vertrouwen</i>	19.981	45,79%		
4. <i>Heel veel vertrouwen</i>	2350	5,39%		
Regering			2	2,23
1. <i>Geen vertrouwen</i>	8722	19,99%		
2. <i>Weinig vertrouwen</i>	18.417	42,20%		
3. <i>Best veel vertrouwen</i>	14.311	32,80%		
4. <i>Heel veel vertrouwen</i>	2188	5,01%		
Politieke partijen			2	1,97
1. <i>Geen vertrouwen</i>	10.609	24,31%		
2. <i>Weinig vertrouwen</i>	24.220	55,50%		
3. <i>Best veel vertrouwen</i>	8124	18,62%		
4. <i>Heel veel vertrouwen</i>	685	1,57%		
Vertrouwen in de overheid			2*	2,22**

Noot. * Het vertrouwen in de overheid wordt bepaald door de scores van de vier pijlers op te tellen en dat getal door vier te delen. Zo is het vertrouwen in de overheid dus een gemiddelde op basis van de vier pijlers. De meest voorkomende gemiddelde score is 2. ** Het gemiddelde van alle gemiddelde scores is 2,22.

4.2. Analyse

Voordat de regressie-uitkomsten worden besproken en geanalyseerd, is het ook interessant om naar de onderlinge correlaties van alle variabelen te kijken. Tabel 5 geeft deze correlaties weer. Wat opvalt, is dat bijna alle correlaties significant bevonden worden. De enige uitzonderingen zijn de correlaties tussen het onderwijsniveau en het geslacht en tussen het vertrouwen in de overheid en het geslacht. Het komt niet vaak voor dat zo goed als alle correlaties significant zijn. Sterker nog, alle significante correlaties zijn

supersignificant, met een P-waarde van 0,000. Mogelijk zorgt het grote aantal respondenten van 43.638 ervoor dat bijna alle correlaties supersignificant zijn. Het is daarom interessanter om te kijken naar de correlatiecoëfficiënten in de tabel, in plaats van de P-waarden. Wat opvalt, is dat de meeste coëfficiënten klein zijn, wat betekent dat de correlatie zwak is. Veruit de sterkste correlatie is te zien tussen het stemmen tijdens nationale en lokale verkiezingen, met een coëfficiënt van ,77. Dit suggereert dat veel respondenten die tijdens nationale verkiezingen stemmen, vaak ook tijdens lokale verkiezingen stemmen. En andersom. Verder zijn, op enkele correlaties na, de meeste correlaties positief. Middels deze correlatietabel valt dus ook al iets te zeggen over de correlatie tussen de onafhankelijke variabele en de afhankelijke variabelen. Zo blijkt dat het verband, zonder controlevariabelen, tussen het vertrouwen in de overheid en het stemmen tijdens nationale en lokale verkiezingen positief is. Dat geldt ook voor de correlatie tussen het vertrouwen in de overheid en het ondertekenen van petitie's. Deze correlatierichtingen komen overeen met de hypothesen die betrekking hebben op deze drie afhankelijke variabelen. De correlatie tussen het vertrouwen in de overheid en het meedoen aan demonstraties is echter ook positief, terwijl de hypothese met betrekking tot het meedoen aan demonstraties juist uitgaat van een negatief verband. Tot slot is de correlatie tussen het vertrouwen in de overheid en het stemmen tijdens nationale of lokale verkiezingen sterker dan tussen het vertrouwen in de overheid en het meedoen aan demonstraties of het ondertekenen van petitie's.

Tabel 5. Correlatiecoëfficiënten en significantie tussen alle variabelen.

Variabelen	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1. Leeftijd	1									
2. Geslacht	,02*	1								
3. Onderwijs	-,14*	,01	1							
4. Inkomen	-,12*	,07*	,34*	1						
5. Sector	,15*	-,13*	,18*	,06*	1					
6. Stemmen (nationaal)	,19*	,03*	,14*	,11*	,08*	1				
7. Stemmen (Lokaal)	,23*	,02*	,08*	,08*	,09*	,77*	1			
8. Petitie's	,02*	-,04*	,24*	,12*	,09*	,20*	,14*	1		
9. Demonstraties	,01*	,02*	,18*	,08*	,10*	,15*	,14*	,33*	1	
10. Vertrouwen	,05*	-,00	,11*	,13*	,09*	,14*	,13*	,05*	,03*	1

Noot. * P < 0,01

Om de hypothesen met betrekking tot het stemmen tijdens nationale en lokale verkiezingen te kunnen toetsen, is gebruik gemaakt van ordinale logistische regressies en voor de hypothesen met betrekking tot het ondertekenen van petitie's en het meedoen aan demonstraties zijn binaire logistische regressies uitgevoerd. Voor iedere afhankelijke variabele is een regressie zonder (model 1) en mét controlevariabelen (model 2) uitgevoerd. Daarnaast staat bij elk model de Wald-test score vermeld. In simpele taal toont de Wald-test aan of de onafhankelijke variabele en de controlevariabelen gezamenlijk een significante invloed hebben op de afhankelijke variabele. In ieder model is deze score supersignificant met een P-waarde van kleiner dan 0,01. Dat komt omdat alle verklarende variabelen (afhankelijke variabele + controlevariabelen) in elk model in alle regressies een significant effect hebben, op één uitzondering na. Zoals gezegd, kan dat komen door het grote aantal respondenten dat in dit

onderzoek wordt meegenomen. Zodoende zijn de P-waarden en de Wald-score in dit onderzoek wellicht vertekend en daarom minder interessant. De 'odds ratio', die aangeeft hoe waarschijnlijk het is dat iemand meedoet aan de betreffende participatievorm, is dan ook veel waardevoller. Daarnaast wordt er gekeken naar het aandeel van het vertrouwen in de overheid in pseudo-R²-score voor het al dan niet aannemen van de hypothesen. In dit onderzoek wordt een odds ratio als groot genoeg beschouwd als de waarschijnlijkheid wordt vergroot of verkleind met minimaal 25%. Dat betekent dat de odds ratio 1,25 of hoger moet zijn voor een toename (positief effect) en 0,75 of lager voor een afname (negatief effect). Wanneer de odds ratio groot genoeg is en er sprake is van een degelijke bijdrage aan de pseudo-R²-score, wordt een hypothese aangenomen.

In tabel 6 staan de resultaten met betrekking tot het stemmen tijdens nationale verkiezingen. Model 1, zonder robuustheid door het weglaten van controlevariabelen, geeft een positief effect weer van het vertrouwen in de overheid op het stemmen tijdens nationale verkiezingen. De odds ratio van 1,64 zegt dat wanneer het vertrouwen met één standaard deviatie omhoog gaat, de waarschijnlijkheid dat iemand stemt, toeneemt met 64%. Wanneer de controlevariabelen worden meegenomen (model 2), daalt de waarschijnlijkheid naar 48%, maar dit percentage is nog steeds aanzienlijk. Alle controlevariabelen hebben ook een positief effect op het stemmen tijdens nationale verkiezingen, maar deze effecten zijn klein. Van de controlevariabelen heeft het onderwijsniveau het grootste effect: een odds ratio van 1,19. Vergelijken met de controlevariabelen heeft het vertrouwen in de overheid dus een groter voorspeld effect op het stemmen tijdens nationale verkiezingen.

Hoewel de pseudo-R² niet helemaal hetzelfde is als R² in lineaire regressies, heeft het vergelijken van de pseudo-R²-scores in model 1 en 2 enigszins waarde. De pseudo-R² geeft een indicatie van welk model de uitkomst beter voorspelt, ook wel de verklarende factor genoemd. In model 1 is de pseudo-R² 0,013. Wanneer controlevariabelen worden toegevoegd, wordt de Pseudo-R², net als de R² bij lineaire regressies, groter: 0,059. De R² bij lineaire regressies heeft ook een 'adjusted' variant. Deze adjusted-R² corrigeert de R² door te berekenen of het toevoegen van een onafhankelijke variabele of een controlevariabele daadwerkelijk een verbetering is in het model voor het verklaren van de variantie in de afhankelijke variabele en valt dus altijd lager uit dan de R². De pseudo-R² kent geen 'adjusted' variant en daardoor kan de score in model 2 dus vertekend zijn. Hierdoor is het wel mogelijk om de pseudo-R²-scores van model 1 en 2 te vergelijken, in verhouding met het aantal verklarende variabelen. In model 2 is de pseudo-R² ongeveer vier en een half keer zo groot als in model 1. Dat lijkt een groot verschil, maar in model 2 worden zes keer zoveel verklarende variabelen gebruikt en is de verklarende waarde in model 2, relatief gezien, dus niet heel groot. Dit wijst op een degelijke bijdrage aan de pseudo-R²-score in model 2 door 'het vertrouwen in de overheid'. Bovendien is de hogere pseudo-R²-score in model 2 vooral te danken aan de controlevariabele 'leeftijd'. Zonder deze variabele zakt de score naar slechts 0,029, twee keer zo laag en dus niet veel hoger dan de score in model 1, terwijl er in dat geval wel vijf keer zoveel verklarende variabelen zijn. Kortom, het vertrouwen in de overheid heeft hier een degelijke bijdrage aan de pseudo-R-score in model 2.

Al met al kan hypothese één dan ook worden aangenomen: het vertrouwen in de overheid heeft inderdaad een positief effect op het stemmen tijdens nationale verkiezingen.

Tabel 6. Ordinale logistische regressies met betrekking tot het stemmen tijdens nationale verkiezingen (N = 43.638)

	Model 1		Model 2	
	Odds ratio	Standard Error	Odds Ratio	Standard Error
Onafhankelijke variabele				
Vertrouwen in de overheid	1,64***	,03	1,48***	,03
Controlevariabelen				
Geslacht ^A			1,11***	,02
Leeftijd			1,03***	,00
Onderwijs			1,19***	,01
Inkomen			1,08***	,01
Sector ^B			1,08***	,03
Wald χ^2		833,2***		3549,2***
Pseudo-R ²	,013		,059	
AIC	66.425,3		63.344,6	
BIC	66.451,4		63.414,1	

Noot. ^A Referentiegroep is vrouw; ^B Referentiegroep is de private commerciële sector en de private non-profit sector gezamenlijk; *** $p < 0,01$. De AIC en BIC geven de relatieve kwaliteit van de statistische modellen weer. Een model met lagere AIC- of BIC-scores is kwalitatief beter.

Hypothese 2 gaat ook uit van een positief effect van het vertrouwen in de overheid op het stemmen, maar dan tijdens lokale verkiezingen. Dat effect is terug te zien in de regressieresultaten in Tabel 7. Zonder het toevoegen van controlevariabelen is het effect van het vertrouwen in de overheid op het stemmen tijdens lokale verkiezingen positief, met een sterke odds ratio van 1,55. Dat betekent dat wanneer het vertrouwen toeneemt, de kans om te stemmen toeneemt met 55%. Met het toevoegen van de controlevariabelen daalt de odds ratio naar 1,42, maar is deze waarschijnlijkheid nog steeds aanzienlijk. Ook met betrekking tot het stemmen tijdens lokale verkiezingen hebben alle controlevariabelen een positief, maar klein effect. Van deze controlevariabelen heeft de werksector hier het grootste effect: voor iemand die in de publieke sector werkt, neemt de waarschijnlijkheid om te stemmen tijdens lokale verkiezingen toe met 14% ten opzichte van iemand die niet in de publieke sector werkt. Het vertrouwen in de overheid heeft ook hier dus ruimschoots het grootste effect.

De verschillen in de pseudo-R²-waarden in model 1 en 2 zijn vergelijkbaar met de modellen in tabel 6: in model 2 is de pseudo-R² ongeveer 5 keer zo groot als in model 1, terwijl er in model 2 zes keer zoveel verklarende variabelen worden meegenomen. Verhoudingsgewijs heeft het vertrouwen in de overheid hier dus ook een degelijke bijdrage aan de pseudo-R² en ook hier heeft de controlevariabele 'leeftijd' veruit de grootste bijdrage aan de pseudo-R²-score. Zonder deze controlevariabele is de pseudo-R²-score slechts 0,018, bijna even groot als de pseudo-R² score in model 1, terwijl er in dat geval vijf keer zoveel variabelen worden gebruikt in model 2. Het vertrouwen in de overheid heeft dus ook hier een degelijke bijdrage aan de pseudo-R².

Hypothese 2 kan dus ook worden aangenomen: het vertrouwen in de overheid heeft een positief effect op het stemmen tijdens lokale verkiezingen.

Tabel 7. Ordinale logistische regressies met betrekking tot het stemmen tijdens lokale verkiezingen (N = 43.638).

	Model 1		Model 2	
	Odds ratio	Standard Error	Odds Ratio	Standard Error
Onafhankelijke variabele				
Vertrouwen in de overheid	1,55***	,02	1,42***	,02
Controlevariabelen				
Geslacht ^A			1,06***	,02
Leeftijd			1,03***	,00
Onderwijs			1,09***	,01
Inkomen			1,07***	,00
Sector ^B			1,14***	,03
Wald x ²		753,1***		3522,91***
Pseudo-R ²	,010		,051	
AIC	74.850,8		71.802,4	
BIC	74.876,8		71.871,9	

Noot. ^A Referentiegroep is vrouw; ^B Referentiegroep is de private commerciële sector en de private non-profit sector gezamenlijk; *** p < 0,01. De AIC en BIC geven de relatieve kwaliteit van de statistische modellen weer. Een model met lagere AIC- of BIC-scores is kwalitatief beter.

Tabel 8 toont de regressieresultaten met betrekking tot het meedoen aan demonstraties. Zonder het meenemen van controlevariabelen heeft het vertrouwen in de overheid een odds ratio van 1,10, wat zegt dat wanneer het vertrouwen toeneemt, de kans dat iemand meedoet aan demonstraties toeneemt met 10%. Deze odds ratio is al een stuk lager dan bij het stemmen tijdens nationale en lokale verkiezingen. Dat is begrijpelijk, want iemand die demonstreert, is het niet eens met bepaald beleid en de kans dat die persoon geen of minder vertrouwen heeft in de beleidsmakers is gevoelsmatig dan ook groter, vergeleken met iemand die zijn of haar stem uitbrengt tijdens verkiezingen. Daarnaast geeft deze odds ratio aan dat er een positief verband bestaat tussen de onafhankelijke en afhankelijke variabele, terwijl hypothese 3 uitgaat van een negatief effect. Dit positieve effect was ook al zichtbaar in de correlatietabel (tabel 5).

Met het toevoegen van de controlevariabelen wordt het effect wél negatief, maar is dit effect in dit onderzoek als enige niet significant. Bovendien is de odds ratio slechts 0,98, wat aangeeft dat wanneer het vertrouwen in de overheid toeneemt, de kans dat iemand dan meedoet aan demonstraties afneemt met 2% is. Deze waarschijnlijkheid is zeer laag, ook ten opzichte van de meeste controlevariabelen. Waar het vertrouwen in de overheid bij de vorige twee participatievormen het grootste effect had, hebben de controlevariabelen 'geslacht', 'onderwijs' en 'sector' hier een veel sterker effect op het meedoen aan demonstraties met odds ratios's van respectievelijk 1,12, 1,25 en 1,37. Verder hebben alle

controlevariabelen een positief 'effect' op het meedoen aan demonstraties, al hebben 'leeftijd' en 'inkomen' praktisch geen effect.

Ook is de pseudo-R²-score in model 1 slechts 0,001 en met het toevoegen van de controlevariabelen in model 2 wordt deze score maar liefst zevenendertig keer zo groot, terwijl er zes keer zoveel variabelen worden toegevoegd. Sterker nog, het weglaten van 'het vertrouwen in de overheid' in model 2 levert dezelfde pseudo-R²-waarde op. Dit geeft duidelijk aan dat het vertrouwen in de overheid geen degelijke bijdrage heeft aan de verklarende factor. De controlevariabele 'onderwijs' heeft hier de grootste invloed op de pseudo-R². Zonder deze variabele is de pseudo-R² 0,014, alsnog veertien keer zo groot vergeleken met de waarde in model 1, terwijl er in dat geval maar vier variabelen worden toegevoegd.

Gelet op de zeer kleine odds ratio van het vertrouwen in de overheid in model 2, die ook niet significant is, en de uiterst beperkte bijdrage aan de verklarende factor is een duidelijk negatief effect van het vertrouwen in de overheid op het meedoen aan demonstraties in dit onderzoek niet zichtbaar. Sterker nog, er lijkt helemaal geen samenhang te zijn. Hypothese 3 wordt dan ook verworpen.

Tabel 8. Logistische regressies met betrekking tot demonstraties (N = 43.638)

	Model 1		Model 2	
	Odds ratio	Standard Error	Odds Ratio	Standard Error
Onafhankelijke variabele				
Vertrouwen in de overheid	1,10***	,02	,98	,02
Controlevariabelen				
Geslacht ^A			1,12***	,03
Leeftijd			1,00***	,00
Onderwijs			1,25***	,01
Inkomen			1,01***	,01
Sector ^B			1,37***	,03
Constante	,24***	,01	,08***	,01
Wald x ²		26,7***		1694,8***
Pseudo-R ²	,001		,037	
AIC	46.968,7		45.249,1	
BIC	46.986,1		45,309,9	

Noot. ^A Referentiegroep is vrouw; ^B Referentiegroep is de private commerciële sector en de private non-profit sector gezamenlijk; *** p < 0,01. De AIC en BIC geven de relatieve kwaliteit van de statistische modellen weer. Een model met lagere AIC- of BIC-scores is kwalitatief beter.

Hypothese 4 gaat uit van een positief effect van het vertrouwen in de overheid op het ondertekenen van petitie's. In tabel 9 staan de regressieresultaten die betrekking hebben op deze hypothese. Zonder robuustheid in model 1 heeft het vertrouwen een odds ratio van 1,17, wat betekent dat wanneer het vertrouwen in de overheid toeneemt met één standaard deviatie, de waarschijnlijkheid dat iemand een petitie ondertekent met 17% toeneemt. Hoewel het effect dus positief is, is dit percentage ietwat aan de lage kant. In model 2, mét controlevariabelen, daalt de odds ratio van het vertrouwen in de overheid naar slechts 1,04. Volgens het model is deze odds ratio significant, maar is de waarschijnlijkheid van 4%

zeer klein en is er dus nauwelijks sprake van enig effect.

Op 'leeftijd' na, hebben alle controlevariabelen een groter effect op het ondertekenen van petitie. Het geslacht heeft als enige een negatief effect op het ondertekenen van petitie: voor mannen neemt de waarschijnlijkheid om een petitie te ondertekenen af met 15%, ten opzichte van vrouwen. Ook noemenswaardig is het positieve effect van de variabele 'sector': voor iemand die in de publieke sector werkt, neemt de waarschijnlijkheid om een petitie te ondertekenen toe met 15%. Lee en Schachter (2019) constateerden dat het voor mensen die in de publieke sector werken waarschijnlijker is om petitie te ondertekenen. Hoewel 15% niet heel hoog is, is het ook niet heel laag en kan uit het eigen onderzoek een soortgelijke conclusie worden getrokken. Dit wordt iets versterkt door het feit dat van de respondenten die in dit onderzoek werkzaam zijn in de publieke sector, zo een 60% één of meerdere petitie heeft ondertekend en van de respondenten die niet werkzaam zijn in de publieke sector is dat ongeveer 50%.

De pseudo-R²-score in model 1 is slechts 0,002 en in model 2 is deze verklarende waarde maar liefst vijftientig keer groter. Net als bij het meedoen aan demonstraties, geeft dit enorme verschil al een indicatie van de zeer geringe bijdrage van het vertrouwen in de overheid aan de verklarende waarde in model 2. Wanneer 'het vertrouwen in de overheid' wordt weggelaten uit de regressie, daalt de pseudo-R²-waarde met slechts 0,0001, nagenoeg geen verschil. Ook hier heeft het onderwijs de grootste invloed op de pseudo-R²-score, dat met het weglaten van deze controlevariabele slechts 0,018 is. Zelfs in deze situatie is de pseudo-R²-waarde negen keer zo groot vergeleken met model 1, terwijl er maar vier variabelen worden toegevoegd. Kortom, ook hier is de bijdrage van het vertrouwen in de overheid aan de pseudo-R² zeer beperkt.

Hoewel het effect positief en significant blijkt, is het effect met een odds ratio van 1,04 klein en is de bijdrage aan de pseudo-R² in model beperkt. Ook hypothese 4 wordt dus verworpen.

Tabel 9. Logistische regressies met betrekking op petitie (N = 43.638)

	Model 1		Model 2	
	Odds ratio	Standard Error	Odds Ratio	Standard Error
Onafhankelijke variabele				
Vertrouwen in de overheid	1,17***	,02	1,04**	,02
Controlevariabelen				
Geslacht ^A			,85***	,017
Leeftijd			1,01***	,00
Onderwijs			1,28***	,01
Inkomen			1,05***	,00
Sector ^B			1,15***	,03
Constante	,80***	,03	,22***	,01
Wald x ²		108,40***		2781,15***
Pseudo-R ²	,002		0,050	
AIC	60.177,6		57.285,4	
BIC	60.194,9		57.346,2	

Noot. ^A Referentiegroep is vrouw; ^B Referentiegroep is de private commerciële sector en de private non-profit sector gezamenlijk; ** p < 0,05; *** p < 0,01. De AIC en BIC geven de relatieve kwaliteit van de statistische modellen weer. Een model met lagere AIC- of BIC-scores is kwalitatief beter.

Tabel 10. Samenvatting van de onderzoeksresultaten.

Hypothese	Odds ratio	Bijdrage aan pseudo-R ²	Conclusie
<i>H1: Het vertrouwen in de overheid heeft een positief effect op het stemmen tijdens nationale verkiezingen in de onderzochte OESO-landen</i>	Hoog	Degelijk	Aannemen
<i>H2: Het vertrouwen in de overheid heeft een positief effect op het stemmen tijdens lokale verkiezingen in de onderzochte OESO-landen</i>	Hoog	Degelijk	Aannemen
<i>H3: Het vertrouwen in de overheid heeft een negatief effect op het meedoen aan demonstraties in de onderzochte OESO-landen</i>	Laag (en niet significant)	Beperkt	Verwerpen
<i>H4: Het vertrouwen in de overheid heeft een positief effect op het ondertekenen van petitie in de onderzochte OESO-landen</i>	Laag	Beperkt	Verwerpen

4.3. Waarschijnlijkheid deelname aan de participatievormen per land, ten opzichte van Nederland (bonus)

Zoals eerder vermeld, houdt dit onderzoek geen rekening met land-specifieke eigenschappen. Zo kan het bijvoorbeeld zijn dat in landen waar een stemplicht geldt, het vertrouwen in de overheid een minder doorslaggevende rol speelt in de keuze om te gaan stemmen. Dit maakt het aantrekkelijk om na te gaan of de waarschijnlijkheid om te gaan stemmen, om mee te doen aan demonstraties en om petitie te ondertekenen toe- of afneemt voor respondenten in de andere landen, ten opzichte van de in Nederland geïnterviewde respondenten. In Nederland geldt namelijk geen stemplicht en is het ook vrij gemakkelijk om te demonstreren en petitie te ondertekenen. Tabel 11 en 12 laten deze verschillen per land zien. Deze resultaten hebben geen invloed op de uitkomst van het onderzoek, maar kunnen simpelweg worden gezien als een bonus bovenop de bovenstaande onderzoeksresultaten.

Verder zijn de odds ratio's van de onafhankelijke variabele en de controlevariabelen hier niet relevant en zullen dan ook niet verder toegelicht worden. Ook de significantie, de Wald χ^2 en de pseudo- R^2 zijn hier minder van belang, daar het puur gaat om een beeld te krijgen van de waarschijnlijkheid op toe- of afname van de deelname aan de participatievormen per land, ten opzichte van Nederland.

Tabel 11. Ordinale logistische regressies met betrekking tot het stemmen tijdens nationale en lokale verkiezingen, inclusief alle landen (N = 43.638).

	Model 1		Model 2	
	Nationaal		Lokaal	
	Odds ratio	Standard error	Odds ratio	Standard error
Onafhankelijke variabele				
Vertrouwen in de overheid	1,44***	,03	1,41***	,03
Controlevariabelen				
Geslacht ^A	1,06***	,02	1,02	,02
Leeftijd	1,03***	,00	1,04***	,00
Onderwijs	1,22***	,01	1,15***	,01
Inkomen	1,06***	,01	1,06***	,00
Sector ^B	1,15***	,03	1,17***	,03
Landen				
2. Australië	3,16***	,36	3,62***	,32
3. Oostenrijk	,68***	,06	1,25***	,10
4. Canada	,62***	,04	,79***	,04
5. Chili	,31***	,03	,57***	,05
6. Colombia	,72***	,05	1,49***	,10
7. Tsjechië	,26***	,02	,60***	,04
8. Denemarken	2,33***	,20	2,67***	,19

9. Estland	,35***	,03	,87	,09
10. Finland	1,03	,11	1,26**	,11
11. Frankrijk	,79***	,07	1,01	,07
12. Duitsland	1,29***	,10	1,78***	,11
13. Griekenland	1,47***	,15	3,33***	,33
14. Hongarije	,66***	,06	1,30***	,11
15. IJsland	1,45***	,14	2,27***	,19
16. Italië	1,18*	,11	2,93***	,27
17. Japan	,34***	,03	,77***	,07
18. Letland	,18***	,02	,45***	,04
19. Litouwen	,17***	,01	,33***	,03
20. Mexico	1,07	,09	2,22***	,18
21. Nieuw-Zeeland	1,81***	,28	,72***	,07
22. Noorwegen	1,80***	,21	2,38***	,23
23. Polen	,58***	,06	1,04	,10
24. Slowakije	,32***	,02	,70***	,04
25. Slovenië	,28***	,02	,56***	,05
26. Zuid-Korea	,65***	,06	1,18*	,10
27. Spanje	,96	,10	2,08***	,21
28. Zweden	2,37***	,33	2,05***	,21
29. Zwitserland	,23***	,02	,45***	,03
30. Turkije	1,18**	,09	2,38***	,17
31. Verenigd Koninkrijk	,56***	,04	,65***	,04
32. Verenigde Staten	,51***	,04	,45***	,03
Wald χ^2		3168,9***		3571,2***
Pseudo-R ²	,118		,099	
AIC	59.410,7		68.198,3	
BIC	59.749,3		68.537,0	

Noot. ^A Referentiegroep is vrouw; ^B Referentiegroep is de private commerciële sector en de private non-profit sector gezamenlijk; * p < 0,1; ** p < 0,05; *** p < 0,01; De AIC en BIC geven de relatieve kwaliteit van de statistische modellen weer. Een model met lagere AIC- of BIC-scores is kwalitatief beter.

Tabel 11 heeft betrekking op het stemmen tijdens nationale en lokale verkiezingen. Australië, Griekenland, Mexico en Turkije kennen (een bepaalde mate van) stemplicht. Het valt meteen op dat de odds ratio's van Australië voor zowel nationale als lokale verkiezingen zeer hoog zijn, het hoogst van alle landen. Voor een respondent in Australië is de waarschijnlijkheid om te gaan stemmen tijdens beide verkiezingen ruim drie keer hoger dan voor een respondent in Nederland, uitgaande van een gelijke mate van vertrouwen in de overheid. Voor respondenten in Griekenland neemt de waarschijnlijkheid om te gaan stemmen toe met 47% tijdens nationale verkiezingen, een stuk lager vergeleken met Australië. Echter, bij lokale verkiezingen is de kans ook ruim drie keer zo groot ten opzichte van de respondenten in Nederland. Voor respondenten in Mexico en Turkije is de waarschijnlijkheid om te stemmen slechts, respectievelijk, 7% en 18% groter voor nationale verkiezingen, maar zijn de odds ratio's voor stemmen tijdens lokale verkiezingen wel heel hoog: 2,22 en 2,38, respectievelijk. Van de respondenten in deze

landen met een bepaalde mate van stemplicht is de waarschijnlijkheid om te stemmen groter ten opzichte van de respondenten in Nederland, vooral als het gaat om het stemmen tijdens lokale verkiezingen. Dat er een bepaalde mate van stemplicht geldt, wil niet zeggen dat dat ook dé oorzaak is voor een grotere waarschijnlijkheid. Ten eerste verschillen de straffen en de mate van controle per land. In een land met beperkte controle en lage straffen is het voor de inwoners makkelijker om niet te gaan stemmen. Deze verschillen per land zijn voor dit onderzoek verder niet belangrijk. Ten tweede zijn er ongetwijfeld nog andere factoren die meespelen om al dan niet te gaan stemmen, maar deze land-specifieke factoren en andere persoonlijke factoren vallen buiten de reikwijdte van dit onderzoek.

Ook is het niet helemaal duidelijk of er ook sprake is van een stemplicht in andere landen. Zo valt op veel websites, waaronder die van International IDEA (z.d.), te lezen dat er geen sprake is van stemplicht in Denemarken, maar staat in een rapport van de OESO (OECD, 2019) dat daar wel sprake van is. In het eigen onderzoek is de kans voor respondenten in Denemarken om te gaan stemmen ruim twee keer zo groot als voor respondenten in Nederland. Een eventuele stemplicht kan daaraan bijdragen, maar dat hoeft natuurlijk niet. Zo is de kans om te gaan stemmen voor respondenten uit IJsland, Noorwegen en Zweden ook aanzienlijk hoger en geen enkele bron meldt iets over enige vorm van stemplicht in deze landen.

Verder zijn er ook landen waarin de waarschijnlijkheid om te gaan stemmen voor die respondenten lager is, vergeleken met respondenten in Nederland. Zo geldt dat bijvoorbeeld voor respondenten uit Chili en Zwitserland. Deze resultaten komen overeen met de bevindingen van de OESO (OECD, 2019) waaruit blijkt dat in deze twee landen de opkomst bij verkiezingen heel laag is. Tot slot valt het op dat de waarschijnlijkheid om te gaan stemmen sterk afneemt voor respondenten in de Oost-Europese landen. Alleen tijdens lokale verkiezingen is er sprake van een kleine toename in de kans om te gaan stemmen voor de respondenten in Hongarije en Polen.

Tabel 12. Logistische regressies met betrekking tot het meedoen aan demonstraties en het ondertekenen van petitie's, inclusief alle landen (N = 43.638).

	Model 1 Demonstraties		Model 2 Petities	
	Odds ratio	Standard error	Odds ratio	Standard error
Onafhankelijke variabele				
Vertrouwen in de overheid	,95**	,02	,89***	,02
Controlevariabelen				
Geslacht ^A	1,12***	,03	,85***	,02
Leeftijd	1,00***	,00	1,00	,00
Onderwijs	1,28***	,01	1,21***	,01
Inkomen	1,00	,01	1,04***	,01
Sector ^B	1,39***	,04	1,19***	,03

Landen				
2. Australië	1,57***	,12	3.63***	,29
3. Oostenrijk	1,56***	,14	1,22***	,09
4. Canada	1,58***	,10	1,82***	,10
5. Chili	1,12	,14	,11***	,01
6. Colombia	1,75***	,15	,40***	,03
7. Tsjechië	,89	,08	,44***	,03
8. Denemarken	2,43***	,16	,96	,05
9. Estland	,54***	,08	,26***	,03
10. Finland	,89	,10	,82**	,07
11. Frankrijk	5,47***	,42	2,10***	,15
12. Duitsland	3,31***	,22	2,03***	,12
13. Griekenland	2,25***	,22	,19***	,02
14. Hongarije	,65***	,08	,18***	,02
15. IJsland	3,20***	,25	1,24***	,09
16. Italië	4,14***	,35	,92	,07
17. Japan	,40***	,06	1,07	,09
18. Letland	,50***	,08	,23***	,02
19. Litouwen	,40***	,06	,12***	,01
20. Mexico	,76**	,09	,13***	,01
21. Nieuw-Zeeland	1,63***	,17	3,81***	,45
22. Noorwegen	2,39***	,21	1,61***	,13
23. Polen	,84	,11	,51***	,05
24. Slowakije	,69***	,06	,68***	,04
25. Slovenië	,78**	,10	,43***	,04
26. Zuid-Korea	,62***	,08	,17***	,02
27. Spanje	5,95***	,58	,73***	,07
28. Zweden	1,75***	,16	1,92***	,17
29. Zwitserland	1,73***	,13	2,66***	,18
30. Turkije	,61***	,07	,10***	,01
31. Verenigd Koninkrijk	1,35***	,09	3,03***	,19
32. Verenigde Staten	1,13	,08	1,23***	,07
Constante	,04***	,00	,49***	,04
Wald χ^2		1645,9***		1448,1***
Pseudo-R ²	,096		,181	
AIC	42580,6		49466,5	
BIC	42910,6		49796,5	

Noot. ^A Referentiegroep is vrouw; ^B Referentiegroep is de private commerciële sector en de private non-profit sector gezamenlijk; ** p < 0,05; *** p < 0,01. De AIC en BIC geven de relatieve kwaliteit van de statistische modellen weer. Een model met lagere AIC- of BIC-scores is kwalitatief beter.

In tabel 12 staan de regressieresultaten met betrekking tot het meedoen aan demonstraties en het ondertekenen van petities. Voor respondenten in Frankrijk, IJsland, Italië en Spanje neemt de

waarschijnlijkheid om te demonstreren sterk toe ten opzichte van de respondenten in Nederland. Voor respondenten in Chili en Zwitserland neemt de kans om mee te doen aan demonstraties wél toe. De odds ratio van 0,65 voor de respondenten in Hongarije geeft aan dat de waarschijnlijkheid om mee te doen aan demonstraties lager is, vergeleken met de respondenten in Nederland. Dit beeld past bij het gegeven dat demonstreren in Hongarije een paar jaar geleden moeilijker is gemaakt door nieuwe wetgeving. Desondanks scoren deze respondenten niet het laagst: voor respondenten in Estland, Japan, Letland, Litouwen, Zuid-Korea en Turkije is de odds ratio nóg lager. Net als bij het stemmen tijdens (vooral nationale) verkiezingen, is het voor respondenten in Oost-Europese landen minder waarschijnlijk dat zij meedoen aan demonstraties.

Dat geldt ook voor het ondertekenen van petitie's. De respondenten in de Oost-Europese landen doen, vergeleken met respondenten in Nederland, veel minder vaak mee aan al deze participatievormen. Dit kan komen door de beperkte interesse in de politiek van deze respondenten, maar het kan ook aan andere, meer land-specifieke factoren liggen. Verder is de waarschijnlijkheid om petitie's te ondertekenen voor respondenten in Chili en Turkije het laagst. Australië en Nieuw-Zeeland hebben de hoogste odds ratio's. Deze twee landen liggen naast elkaar en redelijk afgezonderd van de andere landen. Zijn de hoge odds ratio's louter toeval of heeft het met andere factoren te maken? Dat is een vraag voor toekomstig onderzoek.

5. Conclusie & beperkingen van het onderzoek

5.1. Conclusie

Tegenwoordig zijn er veel soorten participatievormen (Van Deth, 2001; Van Deth, 2014; Theocharis & Van Deth, 2018; Ohme et al., 2018). Over het effect van het vertrouwen in de overheid op verschillende participatievormen is al veel geschreven. Toch blijkt er nog veel onduidelijkheid over te zijn. Verschillende onderzoekers komen namelijk tot andere conclusies over het effect. Citrin (1974) en Dalton (2004) stellen dat de mate van vertrouwen in de overheid de verschillende participatievormen anders beïnvloedt. Hoewel zij hiermee vooral verwijzen naar verschillen in het effect op conventionele en niet-conventionele vormen van burgerparticipatie (Van Deth, 2001; Van Deth, 2014; De Rooij, 2012), zijn er in de literatuur ook verschillende resultaten tot stand gekomen wanneer er louter naar conventionele of niet-conventionele participatievormen wordt gekeken (Mair & Van Biezen, 2010; Hamilton & svenson, 2014; Neblo et al., 2010; Goldfinch et al., 2009; Pharr et al., 2000; Dalton, 2004; Hooghe & Marien, 2013; Lee & Schachter, 2019). Lee & Schachter (2019) hebben op basis van bestaande literatuur onderzoek gedaan naar het effect van het vertrouwen in de overheid op verschillende vormen van burgerparticipatie: stemmen tijdens nationale én lokale verkiezingen, meedoen aan demonstraties en het ondertekenen van petitie's. Dit onderzoek betrof echter alleen Amerika. Het eigen onderzoek borduurt voort op het onderzoek van Lee & Schachter (2019) door het effect van het vertrouwen in de overheid op dezelfde participatievormen op een grotere schaal te bestuderen, om vervolgens de resultaten te kunnen generaliseren. Verspreid over tweeëndertig OESO-landen doen 43.638 respondenten mee aan het onderzoek.

In het eigen onderzoek zijn de effecten van de onafhankelijke variabele en de controlevariabelen op de verschillende participatievormen, op één uitzondering na, allemaal statistisch significant. Hoewel dit in principe mogelijk is, kan het hoge aantal respondenten de significantielevels beïnvloeden en daarom zijn de significantielevels in dit onderzoek minder relevant. De focus ligt hier op de odds ratio's van de variabele 'vertrouwen in de overheid' en is een degelijke bijdrage aan de pseudo-R², de verklarende factor, ook belangrijk om de hypothesen aan te kunnen nemen.

Uit de resultaten van het onderzoek blijkt dat het vertrouwen in de overheid een sterk positief effect heeft op het stemmen tijdens nationale en lokale verkiezingen. Wanneer het vertrouwen toeneemt, neemt de waarschijnlijkheid om te gaan stemmen toe met 48% en 42%, respectievelijk. Tevens is de bijdrage aan de pseudo-R² degelijk. Gezamenlijk betekent dit dat hypothese 1 en hypothese 2 kunnen worden aangenomen. Deze bevindingen komen overeen met de resultaten van Lee en Schachter (2019).

Hypothese 3 en 4 kunnen daarentegen niet worden aangenomen. Hoewel het resultaat met betrekking tot het meedoen aan demonstraties een negatief verband aangeeft met een odds ratio van 0,98, is de waarschijnlijkheid zeer klein. Bovendien is dit effect niet significant en voegt het vertrouwen in de overheid niks toe aan de pseudo-R². Lee & Schachter (2019) zien ook geen significant negatief in hun onderzoek, ondanks een andere indeling van de respondenten (zie hoofdstuk Methodologie). Het effect van het vertrouwen op het ondertekenen van petitie's is positief en significant, maar is met een odds ratio van 1,04 zwak en ook hier is de bijdrage van het vertrouwen in de overheid aan de pseudo-R² zeer minimaal. Ondanks de significantie moet hypothese 4 verworpen worden, aangezien deze waarschijnlijkheidstoename simpelweg te klein wordt geacht. Lee en Schachter (2019) zien wel een sterk positief effect van het vertrouwen in de overheid op het ondertekenen van petitie's. Wel zien zij een sterk negatief effect wanneer er wordt gekeken naar de frequentie van het demonstreren onder de respondenten die hebben aangegeven al ooit te hebben meegedaan aan demonstraties. Van tevoren was het de bedoeling om ook deze resultaten te vergelijken met het gemiddelde in de OESO-landen, maar data over de frequentie van het meedoen aan demonstraties en het ondertekenen van petitie's ontbreekt helaas in de gezamenlijke dataset van de EVS en WVS.

Concluderend kan dus gesteld worden dat het vertrouwen in de overheid een positief effect heeft op het stemmen tijdens nationale en lokale verkiezingen, maar dat er in dit onderzoek nauwelijks sprake is van een enig effect op het meedoen aan demonstraties en het ondertekenen van petitie's.

De resultaten met betrekking tot het stemmen komen overeen met de oude theorieën over het effect van het vertrouwen in de overheid op conventionele participatievormen (Verba, 1963; Citrin, 1974; Inglehart, 1999) en met de meeste resultaten van andere onderzoekers (Dalton, 2004; Hamilton & Svenson, 2014; Hooghe & Marien, 2013; Lee & Schachter, 2019). Aangezien dit onderzoek grootschalig is door het hoge aantal respondenten, waarbij tweeëndertig landen verspreid over de wereld zijn betrokken, en het resultaat overeenkomt met de resultaten van de meeste onderzoekers, kan met enige voorzichtigheid gesteld worden dat het aannemelijk is dat een hogere mate van vertrouwen in de overheid over het algemeen zorgt voor meer deelname aan het stemmen tijdens verkiezingen. Volledig zeker is deze stelling dus niet.

Hoewel de resultaten in het eigen onderzoek met betrekking tot het meedoen aan demonstraties en het ondertekenen van petitie's eigenlijk geen effect laten zien, voegt dit onderzoek wel wat toe aan de bestaande literatuur. Zoals eerder vermeld, bestaat er in de literatuur geen consensus over het effect van het vertrouwen in de overheid op verschillende participatievormen. Zo ziet bijvoorbeeld Dalton (2004) een negatief effect van het vertrouwen in de overheid op 'protest politics' en zien Hooghe en Marien (2013) ook een negatief effect op niet-institutionele participatievormen, zoals demonstreren en het ondertekenen van petitie's. Echter, Lee en Schachter (2019) zien een niet-significant positief effect op het meedoen aan demonstraties en zien een positief significant effect op het ondertekenen van petitie's. De resultaten van het grootschalige eigen onderzoek met betrekking tot het meedoen aan demonstraties en het ondertekenen van petitie's dragen bij aan de eerdere constatering dat de richting van het effect op verschillende participatievormen niet eenduidig positief of negatief is. Dalton zegt over deze verschillen dat (2004, p. 177): 'This is not a logical or theoretical inconsistency because the patterns of action depend on both the orientations of citizens and on how political groups attempt to mobilize public support.' Het is dan ook niet altijd mogelijk om consensus over een bepaald effect te bereiken dat te maken heeft met menselijk gedrag, waardoor het generaliseren van resultaten uit dit soort onderzoeken lastiger is.

Ondanks het feit dat deze resultaten lastiger te generaliseren zijn, kunnen de nationale overheden van de OESO-landen op basis van dit onderzoek enigszins putten uit de resultaten omtrent het stemmen tijdens nationale en lokale verkiezingen. Niet omtrent het meedoen aan demonstraties en het ondertekenen van petitie's, want in dit onderzoek heeft het vertrouwen in de overheid nauwelijks een effect op deze participatievormen. Tijdens verkiezingen worden burgers middels reclame op de televisie en op sociale media opgeroepen in een stem uit te brengen. Toch luisteren niet alle burgers naar deze oproep. Om het aantal uitgebrachte stemmen tijdens de verkiezingen te verhogen, kunnen de nationale overheden manieren bedenken om het vertrouwen in de overheid te verbeteren. De meest voor de hand liggende manier lijkt het vaker betrekken van burgers bij beleidsvorming en -uitvoering, daar veel respondenten in het onderzoek van de OESO (OECD, 2022) pleiten voor meer gebruik van publieke feedback, voor meer responsiviteit. Hoewel niet iedere situatie geschikt is voor coproductie (Irvin & Stansbury, 2004), hechten de meeste overheden in de OESO meer waarde aan het verbeteren van het betrekken van burgers in de beleidsvorming dan aan een hoge productiviteit en lage kosten (Pestoff, 2014). Aan de nationale overheden dus de taak om deze waarde om te zetten in daadwerkelijke actie ter verbetering van de responsiviteit. Hoewel dit onderzoek geen garantie biedt, is er een aannemelijke kans dat de opkomst tijdens de verkiezingen dan groter wordt. Zoals al eerder aangehaald, is het sowieso gunstiger voor de legitimiteit van het overheidsoptreden als burgers meer vertrouwen hebben, los van eventuele andere voordelen.

5.2. Beperkingen van het onderzoek

Aan dit onderzoek zitten wat haken en ogen. Ten eerste houdt dit onderzoek geen met land-specifieke eigenschappen. Door alle respondenten als het ware op één hoop te gooien, is het mogelijk om de resultaten te generaliseren als gemiddelde resultaten voor de OESO-landen. Echter, stemplicht of andere land-specifieke eigenschappen kunnen bijdragen aan het al dan niet deelnemen aan de onderzochte

participatievormen. Het ontbreken van land-specifieke eigenschappen verzwakt de interne validiteit. Een suggestie voor verder onderzoek is dan ook om meer in te zoomen op deze land-specifieke eigenschappen door bijvoorbeeld het effect van het vertrouwen in de overheid op de deelname aan de participatievormen per OESO-land te analyseren.

De tweede beperking betreft het generaliseren. Hoewel de data van alle landen uit één dataset komt waarin dezelfde meetmethode is gebruikt en het aantal respondenten vrij hoog is ($N = 43.638$), is dit aantal relatief gezien klein. In de OESO-landen wonen gezamenlijk namelijk meer dan een miljard mensen (OECD, z.d.-b). Natuurlijk zitten daar ook kinderen bij die bijvoorbeeld niet mogen stemmen, maar voor het gemak uitgaande van een miljard mensen, is het aantal van 43.638 respondenten slechts 0,00004% van het totaal. In hoeverre is het dan mogelijk om de onderzoeksresultaten te generaliseren als gemiddelde van de OESO-landen? Het feit dat de data uit één dataset komt en voor iedere respondent dezelfde meetmethode is gebruikt, vergroot de betrouwbaarheid en de externe validiteit van het onderzoek. Bovendien is dit onderzoek representatief in de zin dat er onder de respondenten een redelijk evenwichtige verdeling is tussen mannen en vrouwen (48,7% en 51,3%, respectievelijk), het gemiddelde onderwijsniveau niet hoog of laag is, de respondenten gemiddeld genomen ook niet rijk of arm zijn en met een gemiddelde leeftijd van 49,5 (al is dit percentage in werkelijkheid iets hoger doordat de respondenten die 82 jaar en ouder zijn in één categorie vallen) zijn de respondenten ook niet per se jong of oud. Echter, relatief gezien is de N zeer klein en verzwakt de relatief kleine N de externe validiteit enigszins. Als het mogelijk is in de toekomst, is zo een onderzoek met een veel grotere N nóg beter in staat om te kunnen generaliseren. Aan de andere kant zijn er maar weinig studies die echt een groot percentage respondenten onderzoeken ten opzichte van het totale aantal mensen dat valt onder de doelgroep van de studie.

Ten derde zijn er weinig controlevariabelen meegenomen in de regressies. In dit onderzoek is ervoor gekozen om vijf controlevariabelen van Lee en Schachter (2019) over te nemen. Toekomstig onderzoek naar het effect van het vertrouwen in de overheid op de deelname aan verschillende participatievormen in de OESO-landen kan dan ook meerdere controlevariabelen meenemen in het onderzoek, aangezien controlevariabelen soms een degelijke invloed kunnen hebben op het effect van de onafhankelijke op de afhankelijke variabele. Een suggestie voor toekomstig onderzoek is bijvoorbeeld het toevoegen van de migratieachtergrond als controlevariabele. De toeslagenaffaire in Nederland liet op een pijnlijke wijze zien dat mensen met een migratieachtergrond werden gediscrimineerd door de overheid. Het is door zulke gebeurtenissen goed voor te stellen dat mensen met een migratieachtergrond minder vertrouwen hebben in de overheid en daardoor bijvoorbeeld minder vaak zullen stemmen tijdens verkiezingen, omdat zij misschien het gevoel hebben dat zij toch niet serieus worden genomen en het dus niet uitmaakt welke partij aan de macht komt. Het valt dus te beredeneren dat het hebben van een migratieachtergrond mogelijk invloed heeft op de deelname aan verschillende participatievormen.

De vierde beperking betreft het gebruik van surveydata. Respondenten krijgen veel vragen voor zich en het is dan ook mogelijk dat de aandacht na enige tijd afzwakt, waardoor respondenten de survey op een gegeven moment minder serieus invullen. Ook kunnen andere factoren de respondent beïnvloeden bij het geven van een antwoord, zoals gezelschap bij het beantwoorden van de vragen, waardoor de respondent wellicht niet helemaal eerlijk is bij het beantwoorden van de vragen. Met surveydata is er

daardoor bijna altijd sprake van een bias in de antwoorden. Deze bias verdwijnt als er bijvoorbeeld onderzoek naar menselijk gedrag wordt gedaan op basis van observaties, zonder dat de geobserveerde personen weten van het onderzoek. Echter, om het effect van het vertrouwen in de overheid op verschillende participatievormen te onderzoeken, kan het niet anders dan gebruik te moeten maken van surveydata.

Tot slot nog de interpretatie van de onderzoeksresultaten. De resultaten van het onderzoek zullen hetzelfde zijn wanneer dit onderzoek middels dezelfde dataset en op dezelfde wordt uitgevoerd. Het is echter mogelijk om de resultaten anders te interpreteren. Zo worden de odds ratio's van het effect van het vertrouwen in de overheid op het stemmen tijdens nationale en lokale verkiezingen gezien als hoog genoeg om hypothesen 1 en 2 aan te kunnen nemen. Andere onderzoekers kunnen net wat andere maatstaven aanhouden om te bepalen of het effect groot genoeg is. Ook kunnen andere onderzoekers concluderen dat hypothese 4 aangenomen kan worden, omdat er simpelweg sprake is van een positief significant effect van het vertrouwen in de overheid op het ondertekenen van petitie's. In dit onderzoek wordt dit effect, met een odds ratio van 1,04, echter gezien als te klein om te spreken van een degelijk effect.

Ondanks de beperkingen is dit onderzoek een verrijking voor de bestaande wetenschappelijke literatuur omtrent het effect van het vertrouwen in de overheid op de deelname aan verschillende participatievormen.

Literatuur

- Adams, B. (2004). Public meetings and the democratic process. *Public Administration Review*, 64(1), 43–54. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2004.00345.x>
- Almond, G. A., & Verba, S. (2015). *The Civic Culture : Political Attitudes and Democracy in Five Nations*. Princeton: Princeton University Press. <https://doi.org/10.1515/9781400874569>
- Bauer, P.C., & Freitag, M. (2017). “Measuring trust”. In: Uslaner, E. M. (Red.). *The Oxford Handbook of Social and Political Trust* (pp 15-36). Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/oxfordhb/9780190274801.013.1>
- Blind, P. K. (2007). *Building trust in government in the twenty-first century: Review of literature and emerging issues*. Paper gepresenteerd op ‘The 7th global forum on reinventing government building trust in government’, 26-29 juni 2007, Wenen, Oostenrijk. Undesa.
- Braithwaite, J. (1998). “Institutionalizing Distrust, Enculturing Trust”. In: Braithwaite, V., & Levi, M. (Reds.). *Trust and Governance* (343–375). New York: Russell Sage Foundation.
- CBS (2023). *Vertrouwen in mensen en in organisaties; persoonskenmerken*. CBS. Geraadpleegd op 13 november 2023, van <https://www.cbs.nl/nl-nl/cijfers/detail/85533NED?q=>
- Citrin, J. (1974). Comment: The political relevance of trust in government. *The American Political Science Review*, 68(3), 973–988. <https://doi.org/10.2307/1959141>
- Cook, T. E., & Gronke, P. (2005). The Skeptical American: Revisiting the Meanings of Trust in Government and Confidence in Institutions. *The Journal of Politics*, 67(3), 784–803. <https://doi.org/10.1111/j.1468-2508.2005.00339.x>
- Cunningham, J. V. (1972). Citizen Participation in Public Affairs. *Public Administration Review*, 32, 589–602. <https://doi.org/10.2307/975227>
- Cuppen, E. (2018). The value of social conflicts. Critiquing invited participation in energy projects. *Energy Research & Social Science*, 38, p. 28-32. <https://doi.org/10.1016/j.erss.2018.01.016>
- Dalton, R. J. (2004). *Democratic Challenges, Democratic Choices: the Erosion of Political Support in Advanced Industrial Democracies*. Oxford: Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/acprof:oso/9780199268436.001.0001.002.005>
- Dalton, R. J. (2005). The social transformation of trust in government. *International Review of Sociology*, 15(1), 133-154. <https://doi.org/10.1080/03906700500038819>
- De Rooij, E. A. (2012). Patterns of Immigrant Political Participation: Explaining Differences in Types of Political Participation between Immigrants and the Majority Population in Western Europe. *European Sociological Review*, 28(4), 455–481. <https://doi.org/10.1093/esr/jcr010>
- Fung, A. (2006). Varieties of Participation in Complex Governance. *Public Administration Review*, 66(s1), 66–75. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2006.00667.x>
- Goldfinch, S., Gauld, R., & Herbison, P. (2009). The participation divide? Political participation, trust in government, and E-government in Australia and New Zealand. *Australian Journal of Public Administration*, 68(3), 333–350. <https://doi.org/10.1111/j.1467-8500.2009.00643.x>

- Grimmelikhuijsen, S. (2012). Linking transparency, knowledge and citizen trust in government: an experiment. *International Review of Administrative Sciences*, 78(1), 50–73.
<https://doi.org/10.1177/0020852311429667>
- Hamilton, A. & J. Svensson (2014). *The vicious circle of poverty, poor public service provision, and state legitimacy: A view from the ground in Sudan*. Institute for International Economic Studies, Stockholm University. Seminar Paper No. 772.
- He, A. J., & Ma, L. (2021). Citizen participation, perceived public service performance, and trust in government: Evidence from health policy reforms in Hong Kong. *Public performance & management review*, 44(3), 471-493. <https://doi.org/10.1080/15309576.2020.1780138>
- Hibbing, J. R., & Theiss-Morse, E. (2002). *Stealth democracy: Americans' beliefs about how government should work*. Cambridge: Cambridge University Press.
<https://doi.org/10.1017/CBO9780511613722>
- Hooghe, M., & Marien, S. (2013). A COMPARATIVE ANALYSIS OF THE RELATION BETWEEN POLITICAL TRUST AND FORMS OF POLITICAL PARTICIPATION IN EUROPE. *European Societies*, 15(1), 131–152. <https://doi.org/10.1080/14616696.2012.692807>
- Inglehart, R. (1999). "Postmodernization Erodes Respect for Authority, But Increases Support for Democracy". In: Norris, P. (Red.). *Critical Citizens: Global Support for Democratic Government*. Oxford University Press. <https://doi.org/10.1093/0198295685.003.0012>
- Innes, J. E., & Booher, D. E. (2004). Reframing public participation: strategies for the 21st century. *Planning Theory & Practice*, 5(4), 419–436.
<https://doi.org/10.1080/1464935042000293170>
- International IDEA (z.d.). *Compulsory Voting*. International IDEA. Geraadpleegd op 26 januari 2024, van <https://www.idea.int/data-tools/data/voter-turnout-database/compulsory-voting>
- Irvin, R. A., & Stansbury, J. (2004). Citizen Participation in Decision Making: Is It Worth the Effort? *Public Administration Review*, 64(1), 55–65. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2004.00346.x>
- Kumagai, S., & Lorio, F. (2020). *Building trust in Government through Citizen Engagement*. World Bank.
- Kweit, M. G., & Kweit, R. W. (2007). Participation, perception of participation, and citizen support. *American Politics Research*, 35(3), 407–425.
<https://doi.org/10.1177/1532673X06296206>
- Lee, Y., & Schachter, H. L. (2019). Exploring the relationship between trust in government and citizen participation. *International Journal of Public Administration*, 42(5), 405-416.
<https://doi.org/10.1080/01900692.2018.1465956>
- Liao, Y., & Ma, L. (2019). Do professional associations make a difference?: linking municipal managers' association participation and attitudes toward citizen participation. *Public Management Review*, 21(12), 1824–1847. <https://doi.org/10.1080/14719037.2019.1577907>
- Ma, L., & Christensen, T. (2019). Government trust, social trust, and citizens' risk concerns: Evidence from crisis management in China. *Public Performance & Management Review*, 42(2), 383–404. <https://doi.org/10.1080/15309576.2018.1464478>
- Mair, P., & Van Biezen, I. (2001). Party membership in twenty European democracies, 1980-2000. *Party politics*, 7(1), 5-21. <https://doi.org/10.1177/1354068801007001001>

- Mizrahi, S., Vigoda-Gadot, E., & Cohen, N. (2009). Trust, participation, and performance in public administration: an empirical examination of health services in Israel. *Public Performance & Management Review*, 33(1), 7-33. <https://doi.org/10.2753/PMR1530-9576330101>
- Miller, A. H., & Listhaug, O. (1990). Political Parties and Confidence in Government: A Comparison of Norway, Sweden and the United States. *British Journal of Political Science*, 20(3), 357–386. <https://doi.org/10.1017/S0007123400005883>
- Moynihan, D. P. (2003). Normative and instrumental perspectives on public participation: Citizen summits in Washington, D.C. *The American Review of Public Administration*, 33(2), 164–188. <https://doi.org/10.1177/0275074003251379>
- Neblo, M. A., Esterling, K. M., Kennedy, R. P., Lazer, D. M. J., & Sokhey, A. E. (2010). Who wants to deliberate—And why? *The American Political Science Review*, 104(3), 566–583. <https://doi.org/10.1017/S0003055410000298>
- Parry, G., Moyser, G., & Day, N. (1992). *Political participation and democracy in Britain*. Cambridge University Press.
- Pharr, S. J., Putnam, R. D., & Dalton, R. J. (2000). A Quarter-Century of Declining Confidence. *Journal of Democracy*, 11(2), 5–25. <https://doi.org/10.1353/jod.2000.0043>
- OECD (z.d.-a). *OECD 60th anniversary*. OECD. Geraadpleegd op 9 november 2023, van <https://www.oecd.org/60-years/>
- OECD (z.d.-b). *Population*. OECD. Geraadpleegd op 25 december 2023, van <https://data.oecd.org/pop/population.htm>
- OECD (2017). *Trust and public policy : how better governance can help rebuild public trust*. Parijs: OECD. <https://doi.org/10.1787/9789264268920-en>
- OECD (2019). *Society at a Glance 2019 : OECD Social Indicators*. Parijs: OECD. https://doi.org/10.1787/soc_glance-2019-en
- OECD (2022). *Building Trust to Reinforce Democracy*. Parijs: OECD. <https://doi.org/10.1787/b407f99c-en>
- Ohme, J., de Vreese, C. H., & Albæk, E. (2018). From theory to practice: How to apply van Deth's conceptual map in empirical political participation research. *Acta Politica*, 53(3), 367-390. <https://doi.org/10.1057/s41269-017-0056-y>
- Pestoff, V. (2013). Collective Action and the Sustainability of Co-Production. *Public Management Review*, 16(3), p. 383-401. <https://doi.org/10.1080/14719037.2013.841460>
- Putnam, R. D. (2000). *Bowling alone : the collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster
- Sabucedo, J. M., & Arce, C. (1991). Types of political participation: A multidimensional analysis. *European Journal of Political Research*, 20(1), 93-102. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6765.1991.tb00257.x>
- Sangnier, M. , & Zylberberg, Y. (2017). Protests and trust in the state: Evidence from African countries. *Journal of Public Economics*, 152(C), 55-67. <https://doi.org/10.1016/j.jpubeco.2017.05.005>
- SCP (2023). *Hoge verwachtingen van nieuw kabinet, maar weinig vertrouwen*. SCP. Geraadpleegd op 13 november 2023, van <https://www.scp.nl/actueel/nieuws/2023/10/24/hoge-verwachtingen-van-nieuw-kabinet-maar-weinig-vertrouwen>

- Tao, R., Yang, D. L., Li, M., & Lu, X. (2014). How does political trust affect social trust? An analysis of survey data from rural China using an instrumental variables approach. *International Political Science Review*, 35(2), 237-253. <https://doi.org/10.1177/0192512113492599>
- Theocharis, Y., & Van Deth, J. W. (2018). The continuous expansion of citizen participation: A new taxonomy. *European Political Science Review*, 10(1), 139-163. <https://doi.org/10.1017/S1755773916000230>
- Tritter, J. Q., & McCallum, A. (2006). The snakes and ladders of user involvement: Moving beyond Arnstein. *Health Policy (Amsterdam, Netherlands)*, 76(2), 156–168. <https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2005.05.008>
- Uslaner, E. M. (2017). “The Study of Trust”. In: Uslaner, E. M. (red.). *The Oxford Handbook of Social and Political Trust* (pp 3-14). Oxford: Oxford University Press
- Van Eijk, C. J. A., & Steen, T. P. S. (2014). Why People Co-Produce: Analysing citizens’ perceptions on co-planning engagement in health care services. *Public Management Review*, 16(3), 358–382. <https://doi.org/10.1080/14719037.2013.841458>
- Van Eijk, C. J. A., Steen, T. P. S., & Torenvlied, R. (2019). Public Professionals’ Engagement in Coproduction: The Impact of the Work Environment on Elderly Care Managers’ Perceptions on Collaboration With Client Councils. *The American Review of Public Administration*, 49(6), 733-748. <https://doi.org/10.1177/0275074019840759>
- Van der Meer (2017). *Political Trust and the “Crisis of Democracy”*. Oxford: Oxford Research Encyclopedia of Politics. <https://doi.org/10.1093/acrefore/9780190228637.013.77>
- Van Deth, J.W. (2001). *Studying political participation: Towards a theory of everything?* Paper gepresenteerd op de ‘Joint Session of Workshops of the European Consortium for Political Research’, 6-11 april 2001, Grenoble, Frankrijk.
- Van Deth, J.W. (2014), A conceptual map of political participation. *Acta Politica* 49(3), 349–367. <https://doi.org/10.1057/ap.2014.6>
- Verba, Sidney., & Nie, N.H. (1972). *Participation in America: political democracy and social equality*. Harper & Row.
- Wang, X., & Wan Wart, M. (2007). When public participation in administration leads to trust: An empirical assessment of managers’ perceptions. *Public Administration Review*, 67(2), 265–278. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2007.00712.x>
- Webb, P. (2013). Who is willing to participate? Dissatisfied democrats, stealth democrats and populists in the United Kingdom. *European Journal of Political Research*, 52(6), 747–772. <https://doi.org/10.1111/1475-6765.12021>
- World Bank Group (2014). *The World Bank Group Goals: End Extreme Poverty and Promote Shared Prosperity*. World Bank. Geraadpleegd op 10 november 2023, van <https://www.worldbank.org/content/dam/Worldbank/document/WB-goals2013.pdf>
- Wu, W., Ma, L., & Yu, W. (2017). Government transparency and perceived social equity: Assessing the moderating effect of citizen trust in China. *Administration & Society*, 49(6), 882–906. <https://doi.org/10.1177/0095399716685799>
- Yang, K., & Holzer, M. (2006). The performance-trust link: Implications for performance measurement. *Public Administration Review*, 66(1), 114–126. <https://doi.org/10.1111/j.1540-6210.2006.00560.x>

- Zmerli, S., & Newton, K. (2017). "Objects of political and social trust: scales and hierarchies". In: Zmerli, S., & van der Meer, T. W. G (Eds.). *Handbook on Political Trust* (pp. 104–124). Cheltenham: Edward Elgar Publishing. <https://doi.org/10.4337/9781782545118.00017>